

LOKKI-ERIKOISNUMERO

SIIPIRIKKO 2/94

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Julkaisija: Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.
 PL 119, 80101 Joensuu
 Puh.johtaja Juhani Miettinen, p. 973-821133
 Sihteerit Jukka Matero
 Rahastonhoitaja Olli Virmajoki, p. 973-792418

Toimitus: Vastaava toimittaja Risto Juvaste
 Viljatie 8, 80510 Onttola, p. 973-801293 (fax työ 973-1675880)

Siipirikko-lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
 Tilaushinta 60 mk ja irtonumeroita saa v. 1977-.

SISÄLLYSLUETTELO

Selkälökkítiedustelu 1994	3
Oikeaa bongausta	5
Kesälähden ja Räckylän selkäviesilinnustoselvitykset 1993	8
Selkälökki Venäjän Karjalassa T. Y. Hokhlova & R. Juvaste	23
Retki petroskoihin ja Ääniselle 1.-7.8.1993 Petri Palviainen	29
Rengastustiedostojen kertomaa	33
Myrkkijä?	37
Lokit sorsalintujen suojana	39
Ostetaan, myydään, välitetään	40

Kansikuva: Lokki syöksyy - määritä laji.
 Venäjän Karjala kuvat (ss.23, 28 ja 32) : Petri Palviainen
 Vapaana jälleen (s.36): Heikki Juvaste
 Muut kuvat: Risto Juvaste

KIITOS WWF:LLE

Ilman Maailman Luonnonsäätiön Suomen rahaston tukea ei tätä erikoisnumeroa olisi ja olisi viettänyt nämäkin kauniit päivät järvillä. Ilman WWF:n tukea ei olisi velvoitteita projektista, ei tarvitsisi tiedottaa ja agitoida. Ilman WWF:n tukea monet tutkijat "tutkisivat omiaan", tieto ei leviäisi eikä yhteistyö organisoituisi. Yhdessä saamme aikaan enemmän. Siksi pienikin tuki tuottaa suuren hedelmän. Siksi jaksan tehdä tätä ja luopua jostakin muusta. Mutta jostakin pitäisi löytää projektiin lokkiharrastaja-tiedottaja, joka voisi hoitaa asiantuntemuksella ja sydämellä ulkoista viestintää. Pelkään, ettei sellaista löydy. Löytyisikö edes halukkaita viestintärenkaaseen? Kukaan kirjoittaisi juttupohjan tai pari vuodessa. Jutut väritettäisiin paikallisesti ja levitetäisiin. WWF:n tiedotusosasto voisi myös auttaa levityksessä.

LÄHDETIEDOT JA TAITTO

Tilanpuutteesta ja kiireestä johtuen näissä teksteissä on vain lähdeviittaukset, mutta lähdeluettelot puuttuvat. Selkälökki Venäjän Karjalassa- jutussa oli neljä sivua lähdeluetteloa, josta suurin osa venäjäksi. Koppioita niistä voi pyytää minulta. Kiireessä taitokkin kärsi, mutta asiat yritin mahdolluttaa mukaan. Ota yhteyttä, jos on epäselvyyksiä. Yhteystiedot yllä. R. Juvaste

Selkälökkiprojektini puitteissa lähetin viime syksynä noin sadalle lokkirengastajalle ja lintuyhdistyksille kyselylomakkeen selkälökkihavainnoista. Kysely täydensi LYL:n aiempia kyselyjä, joihin olivat vastanneet Marko Vauhkonen minulle toimittaman materiaalin mukaan ainakin seuraavat "lokkiaktiivit" (toivottavasti en ole hukannut papereita):

Seppo Grönlund, Harri Höttä, Hannu Järvinen (Jukka Koivisto), Esa Lammi, Janne Lampolahti, Ari Lehtinen, Ari Lyytikäinen, Hannu Nyström, Tuukka Pahtamaa, Raimo Pakarinen, Olli Sassi, Jukka Simula, Risto Sulkava ja Marko Vauhkonen

Oman kyselyni osalta kiitän aktiivisuudesta kaikkia osallistuneita lokkiharrastajia. Vastauksia sain 67 kappaletta, mikä on mielestäni hyvä tulos. Jos nimesi ei löydy seuraavalta vastaajien listalta, niin ota yhteyttä, varsinkin jos sinulla on selkälökkihavainnoja.

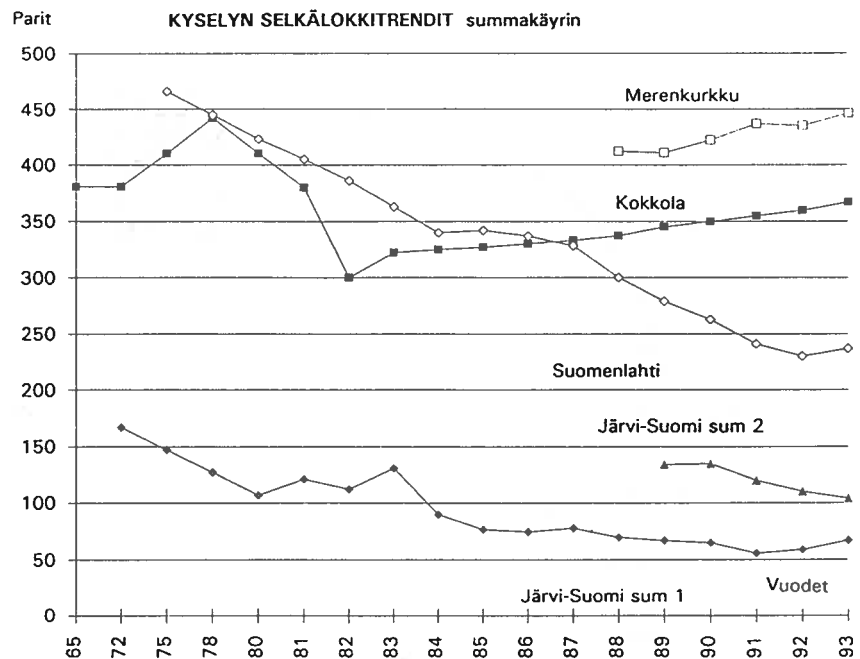
Jorma Ahola, Juhani Apunen, Tom Ahlström, Olavi Eskelinen, Lasse Hakkari, Heikki Halman, Jari Halonen, Juhani Hannila, Martti Hario, Harri Hongell, Arto Hämäläinen, Hans Hästbacka, Harri Högmander, Pekka Ikonen, Jukka Jantunen, Klaus Jernström, Hannu Järvinen, Markku Kallela, Jorma Kirjavainen, Jaakko Laasanen, Timo Laine, Hannu Lehtoranta, Ilkka Lilja, Antti Lind, Antero Lindholm, Matti Luostarinen, Ari Lyytikäinen, Eino Majaniemi, Tuomas Manninen, Kimmo Martiskainen, Eino Merilä, Rolf Michelsson, Martti Miekkavaara, Vesa Multala, Pekka Mättö, Jyrki Mäkelä, Matti Nieminen, Timo Nurmi, Hannu Nyström, Tapani Ormio, Tuukka Pahtamaa, Jari Peltomäki, Arto Puikkonen, Asko Puro, Tuomo Puutio, Mauri Rautkari, Ari Riikonen, Eelis Rissanen, Asko Rokala, Kauko Sikström, Karl Selin, Esa Sojamo, Risto ja Pertti Sulkava, Timo Toivonen, Erkki Topp, Kimmo Tuikka, Jorma Tuomainen, Marko Vauhkonen, William Velmala, Esko Veijalainen, Lasse Vilhunen, Hannu Virtanen, Ari Vuorio, Anssi Vähätalo, Veijo Vänskä + yksi nimetön Turust'.

Kyselyjen perusteella olen laatinut oheisen lyhyen yhteenvedon. Aion syksyllä kysellä joitakin alueilta lisätietoja ja kaikilta tämän kesän tilannetta. Yritän sitten talvella laatia vielä kattavamman yhteenvedon, jonka tulen myös postittamaan osanottajille. Parhaat sarjat on koottu oheisiin trendikäyriin. Sarjoja yhdistäessäni olen joutunut tekemään tehty pientä väkivaltaa interpoloimalla ja ekstrapoloimalla joitakin vuosia, joilta ei ole laskentoja.

Selkälökki

Kyselyn pohjalta selkälökin yleistilanne on seuraava: Suomenlahden selkälökeillä menee erityisen huonosti - kannat ovat romahtaneet ja poikastuotto oli 1993 lähes olematon. Osasyynä saattoi olla kylmä kevätkesä. Pohjanlahdella on myös selvää laskua lukuunottamatta Kokkolan ja Merenkurkun aluetta. Sisämaan kannat ovat selvässä laskussa. Kainuun pieni osin soilla pesivä kanta "näyttää voivan hyvin". Seuraavassa on vielä muutamia esimerkkisarjoja vastauksista:

- Rönnskär (P.Ikonen)	1985 72p,	1990 19p,	1993 6p
- Gullgrona (V.Vänskä & TS)	1974 175p,	1991 20p,	1993 7p
- Järvi-Suomi (summa)	1975 466p,	1985 342p,	1993 237p
- Kokkola (H.Hongell ym.)	1973 381p,	1983 322p,	1993 367p

Vuosi	65	72	75	78	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93
Kokkola	381	381	410	442	410	380	300	322	325	327	330	333	337	345	350	355	360	367
SMK sum														412	411	422	437	446
SESuomi		167	147	127	107	121	112	131	90	77	75	78	70	67	65	56	59	67
JS sum 1			466	445	423	405	386	363	340	342	337	328	300	279	263	241	230	237
JS sum 2														134	135	120	110	104

Lisää pääosin masentavia sarjoja löytää mm. Harion ja Hildenin mahtavasta Saaristolinnut-kirjasta (1993). Suomenlahden poikastuotto-ongelmat erityisesti 1993: Söderskärin 66 paria 2 lentopoikasta (M.Hario) ja Itäisen Suomenlahden kansallispuiston 1100 parin rengastuotto - 6 poikasta! (T.Hokkanen ym.). Rönnskärin suojelualueelta ei enää noussut ilmaan ainottakaan poikasta (P.Ikonen). Helsingin edustalla sentään n. 40 paria tuotti kolmisenkymmentä lentopoikasta (M.Luostarinen). Sisämaassa ja Pohjanmaan rannikolla poikastuotto oli parempi: karkeasti suuruusluokkaa lentopoikanen per pari.

Kommentteina selkälökin huonontuneeseen menestykseen mainittiin mm. harmaalokki, veneily, uistelu, leirintä ja lisääntyvä rantarakentaminen. Huomattavaa on, että parissa vastauksessa mainittiin kevätmetstäys. Pitkäaikainen oleskelu ja ammuskelu pesimäludoilla touko-kesäkuun vaihteessa on ongelma saaristolinnuille. Lisäksi selkälökejakin yhä ammu-taan ja niiden pesiä piikitetään (harmaalokkivihassa?). Kaikki ilkeä ei liene "tahallista", sillä ilmeisesti "hyvää-tarkoittava ja suojeluhenkinen" munien siirtely pesistä toisiin on varsin tavallista varsinkin auringonottoon soveltuvilla silokalliuloodoilla.

Sisämaassa ei suuria kolonioita juuri ole. Suurin tiedossani oleva on Pihlajavedellä oleva noin 30 + 10 parin kolonia. Se kahdella saarella, jotka sijaitsevat noin puolen kilometrin päässä toisistaan. Kesälahden Pyhäjärveltä löytyy 20-25 parin kolonia ja Kallavedellä on 20 parin kolonia. Molemmat sijaitsevat kivikkoisilla pikkuloodoilla. Saaristosarjaan H. Hongell ilmoitti

Kokkolan edustalta 108 parin hyvätuottoisen kolonian (noin 1,5 lentopoik./pari). Itäiseltä Suomenlahdella oli viisi yli sadan parin yhdyskuntaa (125, 124, 115, 112 ja 110 paria), jotka eivät saaneet aikaiseksi kuin muutaman rengastusikäisen poikasen 1993 (T. & M. Hokkanen). Miettikääpä syitä! Riittävätkö säänvaihtelut syyksi? Huomattakoon, että useat saariston hupenevat selkälökkiyhdyksunnat sijaitsevat suojelualueilla, joten häirintä ei siellä ole ongelma toisin kuin esim. useilla järviolueilla. Järviolueella suojeltavia luotoja kyllä riittää.

Harmaalokki ja tiira

Harmaalokilla näyttää menevän hyvin, vaikka useilla alueilla populaatioiden kasvu onkin jo pysähtynyt. Kasvualueita kuitenkin löytyy runsaasti. Poikastuotto on yleisesti todettu hurjan hyväksi, keskiarvo asettunee kyselyn perusteella jopa kahdeksi poikaseksi pari kohden. Harmaalokki ei missään tapauksessa pysty selittämään selkälökin romahdusta kaikkialla, vaikka näyttää olevan tehokas fuscus-pallerojen saalistaja ainakin Suomenlahdella. Kyselyssä kysyttiin myös arviota tiirakantojen kehityksestä. Vaikuttaisi, että tiiran tilanne kokonaisuutena on vakaa. Koloniakohtaisesti parimäärät saattavat vaihdella huomattavastikin vuosittain, mutta trendi näyttää tasaiselta.

Kjeld ja Johnny Savonlinnan torilla. Lokit saa houkutelua helposti leivällä renkaanlukuetaisyedelle. Tästäkin paikalta luettiin yksi oma kalalokki ja kaksi ruotsalaista naurulokkia!

"OIKEAA BONGAUSTA" Risto Juvaste

Tämä kirjoituksen taustana on vuoden 1994 rengastajakokouksessa pitämäni esitelmä, joka Tämä on muunnelma rengastajakokouksen yhteenvedossa julkaistusta tekstistä. Koska bongaus kiinnostaa muitakin kuin rengastajia, niin katsoin aiheelliseksi julkaista tämän Siipirikossakin.

Kaikki lokkirengastajat tuntevat Tanskan löydöstään nimen Kjeld Pedersen. Useilla on jo useita vuosia pitkiä katkeamattomia Pedersenin kontrollisarjoja. Minun uteliaisuuskyynykseni ylittyi, kun eräs Kjeldin lukukontrolli naurulokistani oli tehty Joensuun torilla. Kirjoitin Kjeldille

ja tutustuin mahtavaan lokkiharrastajaan ja hänen isäänsä Johnnyyn. He ovat yhdessä rengastaneet ja kontrolloineet lokkeja noin 10 vuotta.

Pedersenit ovat erikoistuneet lukemaan renkaita kiikarilla ja kaukoputkella. Heidän kontrollimääränsä ovat uskomattomia: lähes 100.000 kontrollia noin 20.000:sta eri linnusta. Vanhimmat havainnot ovat 30-vuotiaista linnuista. Yli 20 vuotiaat linnut ovat tavallisia - niitä luetaan noin 15 vuosittain. Pedersenit käyttävät viikottain kymmeniä kiloja vanhaa leipää lokkien houkutteluun. Usein he lukevat renkaita pakettiautosta, johon on asennettu kaukoputkeline. Rengastukseen he käyttävät iskuverkkoa, jolla on saatu jopa 70 lokkia kerralla. Väriengastuksen alalla he ovat uranuurtajia. He valmistavat itse kaiverteen koodattuja värirenkaita. Värirenkaidensa välityksellä he ovat aktiivisessa yhteistyössä noin 800:n renkaiden lukijan kanssa. Vieraillessani heidän luonaan vappuna 1993 sain Kjeldiltä lupauksen noin 300 selkälökkivärirenkaan toimittamisesta projektilleni. He lupasivat jopa tulla itse tuomaan nuo renkaat ja samalla viettämään "kesälomaa".

Pedersenien lomaretkellä 7.6.-24.6.1993 lukemat lokkirenkaat				
R=L.rid. (naurulokki), C=L.can. (kalalokki), A=L.arg. (harmaalokki), F=L.fus. (selkälokki)				
Rengas	7.6.-24.6.1994	7.6.-10.6.	11.6.-21.6.	22.6.-24.6.
	Yhteensä	Ruotsi	Suomi	Norja + Ruotsi
Helsinki	165 = 100R + 40C + 24A + 9F	2R + 1C = 3	97R + 39C + 24A + 9F = 161	1R
Stockholm	64 = 60R + 4C	21R	36R + 4C = 40	3R
London	45R	15R	18R	12R
Omat Väri	39 = 34R + 5C	6R	26R + 5C = 31	2R
Helgoland	30 = 23R + 7C	2R	21R + 7C = 28	
Bryssel	27 = 25R + 2C	10R	13R + 2C = 15	2R
Copenhagen	13 = 10R + 3A	2R + 1A = 3	8R + 1A = 9	1A
Arnhem	7 = 6R + 1C	3R + 1C = 4	2R	1R
Gdansk	6 = 4R + 1C + 1A	2R	2R + 1C + 1A = 4	
Matsalu	4R	1R	3R	
Stavanger	4 = 3R + 1A	1R		2R + 1A = 3
Oslo	3R			3R
Riga	1R	1R		
Praha	1R		1R	
Kaunas	1R		1R	
Ås	1R			1R
Yhteensä	411	69	313	29 (Norja 16)
Lajit	314R + 59C + 29A + 9F	67R + 1C + 1A	220R + 58C + 26A + 9F	27R + 2A
				Norja 15R + 1A

Pedersenit ovat neljästi viettäneet kesälomaansa Suomessa lokkirenkaita lukien ja omia rengastuksiaan etsiskellen. Tuntuu uskomattomalta, että he aina ovat näillä reissuillaan lukeneet Suomesta yli 200 kontrollia muutamassa päivässä. Ohessa on yhteenveto heidän viimekesäisestä matkastaan: yhteensä 411 kontrollia, joista 313 Suomesta, vaikka he "tuhlasivat" kolme päivää kymmenestä kanssani selkälökkiluojoilla. Omia väriengastuksiaan he löysivät 39 kpl. Kontrolleista minulle tuli kaksi harmaalokkia ja "helmenä" Jyväskylän kaatopaikalta kaksivuotias Punkaharjulla rengastamani selkälokki.

Oheiset hurjat luvut selittyvät mm. yhteistyöllä ja ruokinnalla. Kun kaksi kiikaroijaa lukee eri suunnista yhtäikaa, niin renkaan kaikki numerot saadaan helpommin luettua. Ruokinta on yllättävän hyvä apukeino, esimerkiksi tullessamme Savonlinnan satamaan se oli täysin tyhjä lokeista, mutta hetken leivänheittelyn jälkeen edessämme pyöri alati vaihtuva parikymmenpäinen lokkiparvi, josta vartissa luettiin pari ruotsalaista naurulokkia ja yksi heidän väriengastama kalalokki. "Leipätyö" auttaa myös kaatopaikalla, jossa lukeminen kannattaa yleensä suorittaa autosta käsin.

Renkaiden lukemista kaukoputkella voi suorittaa myös pesimäkolonioissa piilokojusta käsin. T. Ormio on näin saanut räyskäyhdyksissä mahtavia kontrolliaineistoja ilman väriengastustakin. Kuitenkin kokemuksia piilokojun käytöstä kolonioissa ja lajikohtaisia tietoja luotolintujen suhtautumisesta siihen kaivataan. Voin toimia yhteenvedon tekijänä. Lähettäkää kokemuksia (lintukuvaajat !!): -tarvitaanko saattajaa? -millainen piilokoku? -lintujen rauhoittumisaika? -poikasten käyttäytyminen? -mitä pitää varoa?

Toivottavasti Pedersenien esimerkki innostaa suomalaisia rengastajia ja stajareita oikeaan bongaukseen: renkaiden lukemiseen. Mielenkiintoiset ja joskus jopa tieteellisesti arvokkaat kontrollit ja kontrollisarjat lienevät sinänsä riittävä houkute rengasbongaukseen, mutta lupaan silti pikkupalkinnon ja kunniaa sille, joka "bongaa" ensimmäisen muuttaneen valkoisella numerokoodatulla värirenkaalla rengastetun selkälokin. Viimekesänä niitä rengastettiin Suomessa neljästäkymmenestä kunnasta yhteensä 287 kpl ja ensi kesänä rengastetaan lisää. Itse toivon pääseväni joskus etsimään niitä vaikkapa Mombasasta, josta sain viime talvena löydön. Todettakoon ko. selkälokeista on jo tullut tietoon ulkomaiset lukukontrollit mm. Liettuasta syksyllä ja Tel Avivista viime huuhtikuulta. Muistutan tässä vielä, että palkinto odottaa sitä bongaria, joka kontrolloi ensimmäisen etelässä käyneen, värirenkaalla poikasena rengastetun selkälokin. Lopuksi onnitelen Pertti Sauroaa rengastustoimiston tiedonannossa nro112 julkaistusta naurulokki-ikäennätyksestä (9635 päivää marraskuussa). Ko. lintu on rengastettu myös Kjeldin värirenkaalla. Viime tiedon mukaan ko. lintu oleskeli vielä huuhtikuussa 1994 Tanskassa, joten ennätys paranee. Kannattaisi ehkä bongata sitä Suomestakin. Pertti rengasti sen poikasena Hämeenlinnasta, joten hämäläiset olkaa tarkkoina!

Kaatopaikoitakin löytyy pinnoja. Johnny Pedersen Joensuussa, täältä tuli yksi naurulokki-kontrolli, mutta Jyväskylän kaatopaikalta he löysivät kirjoittajan rengastaman selkälokin.

RÄÄKKYLÄN JA KESÄLAHDEN SELKÄVESILINNUSTOSELVITYKSET

Risto Juvaste

YLEISTÄ

Tässä esittelen Rääkkylän ja Kesälahden kunnille tekemiäni selkävesilinnuston suojelutarveselvitysten tuloksia. Tämä yhteenvedo on lyhennelmä varsinaisista raporteista. Tämä yhteenvedo on varsin laaja, jotta lukija tämän perusteella voisi luoda riittävän mielikuvan alueen linnustosta ja parhaista lintuluodoista.

Selvitykset tein Pohjois-Karjalan Lintutieteellisen Yhdistyksen toimesta. Yhteenvetotaulukoon on otettu vertailutietoa vastaavasta Vehmersalmen kunnalle tekemästäni selvityksestä (1993) ja Saimaan vesialueen lintuluotoselvityksestä (1992). Lisäksi yhteenvetotaulukossa on tietoja muutamista muista vastaavista tutkimuksista.

Rääkkylän ja Kesälahden kartoitukset perustuvat pääosin vv. 1992-1993 suoritettuihin maastotöihin, mutta selvitystä varten on käyty läpi myös havaintoaineistoni vv. 1987-1991. Kartoitukset tehtiin kunnille käytettäväksi perustietona suunniteltaessa vesialueiden ja rantojen käyttöä. Selvitysten toteuttamiseen saatiin avustusta Pohjois-Karjalan läänin "Saariston ympäristönhoitoavustuksiin" 1992 osoitetuista määrärahoista.

Selvityksiin otettiin mukaan kaikki ko. kuntiin liittyvät vesialueet ja luodot, jotta lintuluodot voitiin arvottaa vesialueittain. Tutkittujen vesialueiden selkävesilinnusto on monin paikoin keskittynyt muutamille pienehköille luodoille tai saarille. Näinollen pesimärauhan turvaaminen näillä luodoilla on erityisen tärkeää selkävesilinnuston säilyttämiseksi vesialueittain monipuolisena.

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

Selvityksessä tutkittiin noin 1310 km² vesialueita, joista noin 235 km² kuuluu Rääkkylään ja noin 160 km² Kesälahden kuntaan. Tutkituista sadoista luodoista esitellään raporteissa 82 merkittävintä, joista 26 sijaitsee Rääkkylän ja 20 Kesälahden alueella. Tässä yhteenvedossa esitellään kahdeksan arvokkainta luotoa.

Tutkittujen alueiden selkävesilinnuston kokonaisparimääräksi saatiin (naurulokin luvut ovat suluisia, koska ne koskevat vain luotopesijöitä):

	Koko alue 1310 km ²	Kesälahti 160 km ²	Rääkkylä 235 km ²
Kalatiira	555 p	150 p	165 p
Selkälokki	150 p	50 p	30 p
Harmaalokki	205 p	60 p	60 p
Kalalokki	610 p	120 p	185 p
Naurulokki	(750 p)	(100-200 p)	(170 p)
Pikkulokki (1993)	125 p	20 p	50 p
Kuikka	55 p	15 p	10 p

Selvityksessä luokiteltiin Kesälahden lintuluodoista yksi valtakunnallisesti ja kolme maakunnallisesti arvokkaaksi. Lisäksi kunnan alueella on useita alueellisesti arvokkaita lintuluotoja. Kesälahden luotolinnusto muodostaa poikkeuksellisen runsaan ja arvokkaan kokonaisuuden, joten useita paikallisesti merkittäviäkin pesimäluotoja olisi syytä suojella esim. pesintäaikaisin mairinnousurajoituksin.

Kesälähdellä selkävesilinnuston arvoa nostavat kunnan matkailulliset tavoitteet. "Hyvän elämän saaristokuntana" Kesälahden kunnan tulisi säilyttää järviluonto ja -maisema moninaisena ja elävänä. "Kuollut" ja loppuunkaluttu järvi ei vedä tulevaisuuden turistaa, joka etsii luontolämyksiä lomailunsa ohessa. Oikein suunnitellulla suojelu- ja viestintätoiminnalla kunnan poikkeuksellisesta järviluonnosta muodostuu tulevaisuudessa ainutlaatuinen matkailuvaltti.

Myös Rääkkylä on mainostanut kuntaansa luonnonläheisenä saaristokuntana. Lokkivihaa ja pesintöihin kohdistunutta ilkivaltaa Rääkkylässä on esiintynyt eniten koko Pohjois-Karjalan läänissä. Rääkkylän alueella yksi luoto luokiteltiin maakunnallisesti arvokkaaksi ja useita luotoja alueellisesti arvokkaiksi.

VESIALUEET

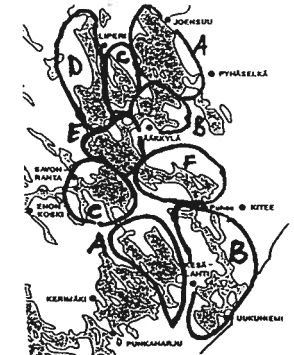
Yhteensä selvityksien piiriin kuului vesialueita noin 1310 km². Alla olevassa vesialueuudessa kirjainviitteet viittaavat oheiseen karttaan. Vesipinta-alat on karkeasti arvioitu 1:100.000 topografikartasta. Saaret eivät ole mukana ko. pinta-aloissa.

	Rääkkylä	Koko alue
A: Pyhäselkä	15 km ²	230 km ²
B: Tikan- ja Jänisselkä ym.	70 km ²	95 km ²
C: Ukon- ja Telmonselkä ym.	15 km ²	160 km ²
D: Savon- ja Heponselkä	30 km ²	135 km ²
E: Orivesi	75 km ²	150 km ²
F: Puhoksen saaristo	30 km ²	80 km ²

Vesialueet yhteensä noin 235 km² 850 km²

	Kesälahti	Koko alue
A: Hummonselkä ym.	90 km ²	150 km ²
B: Pyhäjärvi (Suomi)	60 km ²	190 km ²
C: Paasselkä	10 km ²	120 km ²

Vesialueet yhteensä noin 160 km² 460 km²

Puruveteen kuuluva Hummon-, Ruoste- ja Pihlajaniemenselän alue on vesialueeltaan noin 150 km². Hummonselkään eteläisine lahtineen (Ristilahdelle asti) kuuluu noin 105 neliökilometriä. Alueen selkävesilinnusto pesii lähes kokonaan vesialueen eteläosassa. Puruveden koko vesialue on noin 320 km². Pyhäjärven Suomen puoliseen vesialueeseen kuuluu Ätäskö, Pajarin- ja Hummonselkä (II) mukaanlukien noin 190 km². Venäjänpuoleisesta Pyhäjärven pinta-ala lienee noin 60 km². Venäjän puoleisesta linnustosta ei ole tietoja.

MAASTOTYÖ

Maastotyöt on tehty vv. 1987-93 pääosin kesä-heinäkuussa avoveneellä ajaen, kiikaroiden ja luodoille nousten ja yleensä havainnot nauhalle sanellen. Vuosina 1992-1993 suoritettiin venelaskentaa yhteensä noin 100 tuntia ja lisäksi lentohavainnointia 15 tuntia. Samppaanselkä-Puhos alueen linnustoa kartoittivat selvitystä varten 25.5.1993 10-22 Tuula ja Tuomas Staff ja 29.5.1993 8-20 Heponselkä-Ukonselkä-Savonselkä-Samppaanselkä-alueella Jatta Heiskanen ja Jukka Matero.

WWF:n norppatutkija Jouni Koskelalta sain runsaasti havaintoja kevään 1993 lokiinnustosta Pyhäselkä-Tikanselkä-Jänisselkä alueelta. Opettaja Hannu Eskonen luovutti käyttööni havaintoja Tapponiemen pengerrysten linnustosta. Lisäksi Juha Miettinen luovutti tietoja havainnoistaan Savonselän ja Sampaanselän alueilta. Pyhäjärveltä on kesältä 1990 havaintoja läpi kesän viikoittain, koska tein Pyhäjärvellä selkälökkitutkimusta tarkoitusta varten vuokraamani kesämökkin ympäristössä. Hummonselän alueelta olin 1990 laatinut Kesälahden kunnalle pikaselvityksen alueen linnustosta. Selvitys liittyi P-K:n Seutukaavaliiton Puruveden rantayleissuunnitelmaluonnoksen (15.5.1990) lausuntokierrokseen.

LINNUSTON YLEISPIIRTEET

Selkäviesilinnuston kokonaismääristä

Tyypillisten selkäviesilintujen parimäärät ja tiheydet eri vesialueilla on esitetty oheisessa taulukossa (Taulukko 1). Arvioitaessa tuloksia ja havaittuja määriä on muistettava, että niissä on pyritty arvioimaan vain varsinaisen selvitystyön kohteita eli selkäviesilintuja. Rantaluhdilla ja sisäjärvillä pesivien, mutta usein avovesillä ruokailevien lajien (nauru- ja kalalokki) kokonaismäärissä on pyritty huomioimaan vain luotopesijät ja avorantojen reviirit. Tämä lisää arvioiden epätarkkuutta näiden lajien osalta. Naurulokin parimäärät onkin ilmoitettu suluissa, koska ne edustavat vain "selkäviesinaurulokkeja" eli luotopesijöitä.

TAULUKKO 1		SELKÄVIESILINNUSTON PARIMÄÄRIÄ JA TIHEYKSIÄ										
		Kesälahden ja Rääkkylän tutkimusalueilla ja vertailualueilla 1992-1993										
VESIALUEET ja		PARIMÄÄRÄT						TIHEYDET paria/ 100 km ²				
likim. vesipinta-alat	km ²	Shir	Lfus	Larg	Lcan	Garc	Lrid	Shir	Lfus	Larg	Lcan	Garc
A Pyhäselkä	230	50	10	15	100	2	(150)	22	4	7	43	1
B Tikanselkä ym.	95	60	12	33	80	3	(20)	63	13	35	84	3
C Ukonselkä ym.	160	55	18	17	90	5	(110)	34	11	11	56	3
D Savonselkä ym.	135	70	12	15	85	2	(100)	52	9	11	63	1
E Orivesi	150	60	17	30	100	6	(70)	40	11	20	67	4
F Puhos	80	40	9	10	80	7	(70)	50	11	13	100	9
A Hummonselkä ym	150	90	20	40	60	8	(60-350)	60	13	27	40	5
B Pyhäjärvi (FI)	190	70	38	25	125	15	(30-65)	37	20	13	66	8
C Paasselkä	120	40	6	18	50	5	(30-50)	33	5	15	42	4
Yhteensä	1310	535	142	203	770	53	(800)	41	11	15	59	4
VERTAILUKSI												
Itä-Suomi												
Saimaa	850	350	80	560	550			41	9	66	65	
Koko Puruvesi	320	200	80	100	200			63	25	31	63	
Haukivesi ym.	600	150	45	180	250			25	8	30	42	
Suvasvesi	175	170	35	25	170	30	(120)	97	20	14	97	17
Keski-Kallavesi ym	250	180	100	105	360	20	(210)	72	40	42	144	8
Pohjois-Kallavesi	105	150	30	10	120	9	(25)	143	29	10	114	9
Pielinen	900	200	85	60	400			22	9	7	44	
Yhteensä	3200	1400	455	1040	2050			44	14	33	64	
Saimaan vesistö	5430	2535	739	1658	3645			47	14	31	67	
Puula	300	150	45	35	550		225	50	15	12	183	
Häme (1992)												
Mallasvesi	54	52	38	46	332	3		0	96	70	85	615
Roine ym. (1993)	57	118	36	37	528	7		20	207	63	65	926
Vanajanselkä	110	244	18	188	408	5		310	222	16	171	371
Konnivesi ym.	206	120	34	150	360	32		470	58	17	73	175
Näsijärvi (osa)	150	40	18	88	178			137	27	12	59	119
Häme yht.	577	574	144	509	1806	47		937	99	25	88	313
Lähteet:								Huom.	Vesipinta-alat likimääräisiä			
Mallasvesi ja Roine (J. Ahola 1992, 1993), Vanajanselkä (A. Lehtinen 1992), Puula (T. Manninen 1993)												
Konnivesi ym. (M. Vauhkonen 1992) ja Näsijärvi (H. Nyström 1992), muut R. Juvaste 1992, 1993												

Vertailun vuoksi taulukkoon on koottu laskentatuloksiani myös muutamilta muilta Saimaan vesistön vesialueita. Saimaan vesistön linnustoeselvitykseeni (1992) sain arvokkaita tietoja useilta pohjois-karjalaisilta, lappeenrantalaisilta ja kuopiolaisilta lintuharrastajilta. Taulukkoon on otettu vertailulukujia myös muista Järvi-Suomen selkäviesilinnustoeselvityksistä.

Huom.

Kala- ja naurulokkia koskevat parimääräarvioni ovat likimääräisiä ja naurulokin arviot koskevat vain luotopesijöitä. Kalalokki on "jokapaikanlokki", joten syrjäisillä lahdilla ja asutusalueilla pesivien parien määräarviot aiheuttavat epätarkkuutta kokonaismääriin. Lisäksi pesimättömät nuoret linnut sotkevat parimääräarvioita. Naurulokin ja kalatiiran pesimäkannat ja pesimäluodot vaihtelevat vuosittain melkoisesti. Tarkimpia arviot ovat selkälokkien osalta. Selkälokki onkin ollut jo vuosia erityistarkkailun kohteena. Kuikkien arviot perustuvat reviireillä havaittuihin lintuihin ja niiden perusteella saatuun "näkemykseen" mahdollisista pesimäbiotoopeista.

Lajikohtainen tarkastelu

Harmaalokki

Harmaalokki on lisääntynyt hiljalleen koko alueella. Uusia yksittäisperejä ilmestynyt vuosittain sopiville luodoille ja koloniat ovat hieman kasvaneet. Alueella ei kuitenkaan vielä ole "suuria" kolonioita. Pääosa alueen harmaalokeista pesii joko yksittäispereinä tai pienkolonioissa yhdessä selkälokin kanssa. Suurimmassa pohjoisosan koloniassa on pesinyt vain 12-14 paria ja Kesälahden suurimmassa koloniassa 15-20 paria, vaikka Saimaalta löytyy useita 30-40 parin kolonioita. Saimaan suurimmassa selkäviesikoloniassa pesii noin 150 paria ja Kesonsuolla lähes 500 paria.

Eryteisesti Rääkkylässä harmaalokin kantoja on yritetty systemaattisesti rajoittaa ilmeisesti "riistanhoitoyistyistä". Tämäkään ei ole estänyt lajin lisääntymistä edes ko. alueilla. Sensijaan ko. loppivainoissa on selkälokki usein joutunut sijaiskärsijäksi. Joillakin luodoilla on ammuttu jopa pikkulokkeja "haittalintuina".

Pyhäselällä tavataan nuottaajien perässä jopa satoja harmaalokkeja, vaikka alueella pesii vain viitisentoista paria. Epäsuhta selittyy mm. tavallisesti Repokallion kaatopaikalla tai satamassa ruokailevilla harmaalokeilla. Osa näistä lokeista on pesimättömiä nuoria lintuja ja osa lienee Kesonsuolla Ilomantsissa pesiviä lintuja.

Selkälokki

Rauhoitettu selkälokki on kiistämättä vähentynyt tutkituilla vesialueilla. Jotkut koloniat ovat hävinneet lähes kokonaan. Mm. alueen ainoa "vuorilokkikolonia" hävisi 80-luvulla. Selkälökikantojen laskuun lienee useita syitä. Eräs niistä on varmasti häirinnästä johtuva alentunut poikastuotto, vaikka se onkin vielä varsin hyvä verrattuna esim. Suomenlahden tilanteeseen. Useimmilla Saimaan vesialueilla poikastuotto on suuruusluokkaa poikanen/pari.

Myöhään ja usein metsäisille saarille pesivä selkälokki on altis veneilyn, vetouistelun ja leirinnän lisääntymisen aiheuttamalle häiriö. Häiriötä korostaa erityisesti saarissa asustelevien variksen tehokas toiminta muna- ja untuvikkovaiheessa. Veneen kulkiessa ohi selkälokki nousee luodoltaan ja varis iskee... Väittäisin, että järvillä kolmannes tai jopa puolet pesyistä tuhoutuu näin. Myös kanahaukat, pienpedot ja harmaalokki ottavat osansa. Harmaalokin aiheuttama kilpailupaine stressannee frakkipukuisia.

Niinpä aikuisia joutilaita selkälokkeja näkee keskikesällä usein istuskelemassa "apaattisina" pudotuspaikoilla ja satunnaisilla vesikivillä, mutta aktiivisia ja pesimäluotojaan ja poikasiaan puolustavia emoja tapaa harvemmin. Selkälökkit eivät yleensä tee uusintapesyitä.

Kalalokki

Kalalokki on koko tutkimusalueella tavallinen jokapaikanlokki. Kalalokkeja näkee istuskele-massa tasaisin välein ja jo alkukesästä tapaa pesimättömien lintujen ja pesinnässään epäon-nistuneiden lintujen lepäileviä 10-20 yksilön parvia. Pesiä lähestyttäessä emojen varoitushuu-dot keräävät nopeasti paikalle kaikki lähialueiden lokit niin, että yksittäisparin pesimäluodon yllä saattaa kirkua kymmeniä lokkeja. Vastaavasti lokit kerääntyvät nopeasti hyvien kala-apajien ääreen, hakkuille ja troolajien perään. Savon-, Samppaan- ja Pyhäselällä troolien ym-päriältä voi laskea satoja lokkeja ja tiiroja.

Kalalokki pesii sekä yksittäispareina, että pikkukolonioissa. Paikoittain sen kannat ovat erittäin runsaat. Esittämäni arviot voivat paikoin olla liian pieniä, sillä ne perustuvat pääosin aikuislaskentoihin pesimäaikana, kaikkia lahdukoita ei ole kierretty. Nämä on kuitenkin yritetty ottaa huomioon "korjauskertoimin".

Naurulokki

Naurulokki on rehevien lahtien ja lintujärvien tyyppilaji, mutta selvitysalueella esiintyy varsin yleisesti myös luotokolonioissa. Häirinnälle arkoja luotokolonioita voisi suojella erityistoimen-pitein niiden omaleimaisuuden takia, vaikka laji sille tyyppillisten luoksepääsemättömien ruovikkokolonioiden ja lintujärvien ansiosta ei olekaan uhattuna. Luotokolonioiden koko on tyyppillisesti noin 30-60 paria. Suurimmat koloniat ovat olleet Hummonselällä, Tiirasaassa kerran jopa 300 paria. Veden korkeus vaikuttaa paljon tilanteeseen.

Pikkulokki

Lajin tyyppillisiä elinympäristöjä ovat luoksepääsemättömät ruovikkoiset ja kortteiset lahdet ja lintujärvet, joita tutkimusalueella on useita, erityisesti Rääkkylän alueella. Tutkimusalueelta löytyy kuitenkin poikkeuksellisen runsaasti pikkulokkien luotokolonioita. Useina vuosina kaikki tuntemani Itä-Suomen pikkulokkien luotokoloniat sijaitsevat tässä esitetyillä vesialu-eilla. Tyyppillisesti niissä pesii noin 10-30 paria, parhaimmillaan noin 50 paria. Niinpä lepäile-viä tai saalistavia yksilöitä esiintyy lähes kaikilla ruohikkosilla ranta-alueilla. Lajin parimäärät alueella vaihtelevat suuresti vuosittain kevätsäistä ja vedenkorkeudesta riippuen. Lämpiminä keväänä pikkulokki yleistyy ja matalalla vedellä paljastuu lajin pesintään sopivia ruovikko-luotoja.

Kalatiira

Vaikka kalatiira esiintyy alueella varsin runsaslukuisena, alkaa sillä paikoin olla vaikeuksia löytää rauhallisia pesimäluotoja. Pesiä tuhoutuu paljon predaation, häirinnän, ilkeiden ja ve-dennousun seurauksena. Laji on kuitenkin ahkera uusintapesijä. Niinpä hautovia yksilöitä löytyy yleisesti vielä heinäkuun lopulla samalla kun ensimmäiset poikueet ovat jo lähössä muuttomatkalle.

Tiirat pesivät mielellään 5-20 parin kolonioissa matalilla luodoilla, kallioilla, hietikoilla ja somerikoissa. Suurimmat koloniat ovat olleet noin 50 paria (Vakankallio). Yksittäisparejakin esiintyy ja ne tyytyvät usein pesimään rantakivillä. Tiirujen parimäärät ja pesimäkoloniat vaihtelevat suuresti vuosittain. Veden korkeus vaikuttaa myös tiirakolonioiden sijoittumiseen. Koloniat ovat puhtaita tiirakolonioita tai sekakolonioita muiden lokkien kanssa.

Kuikka

Vedenpinnan muutokset haudonta-aikana vaikut-tavat ratkaisevasti kuikan pesintätulokseen. Joi-nakin vuosina lähes kaikki pesät jäävät nousevan veden alle. Pesinnässään epäonnistuneet parit ja pesimättömät yksilöt kerääntyvät yleensä avo-vesialueille pienparviksi. Emot poikasineen viihty-vät sensijaan suojaisilla reviereillään.

Koskelot, uikut ja muut vesilinnut

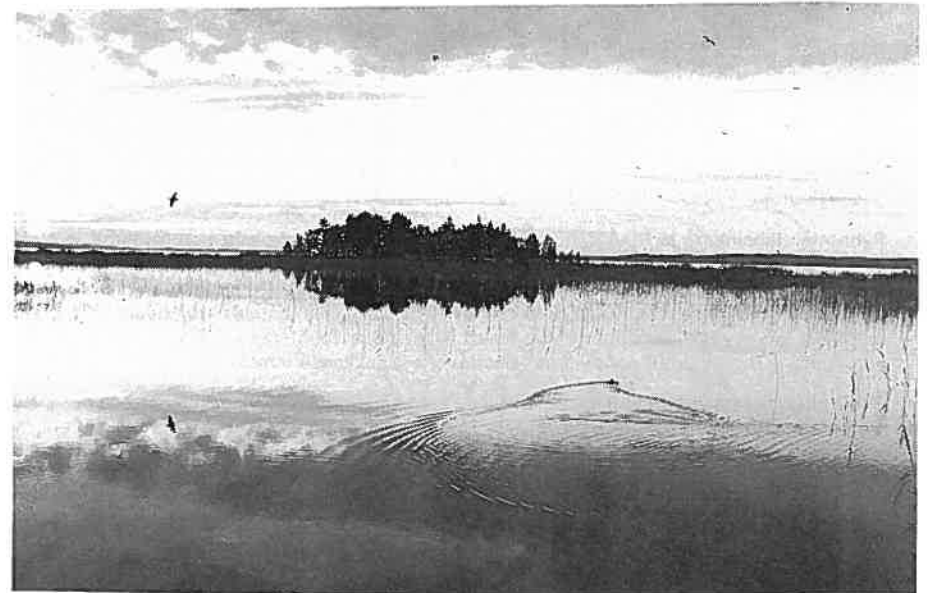
Näiden sukeltamalla pakenevien ja rantaruovikoissa piileskelevien lajien määriä on vaikea arvioida nopealla venelaskennalla. Lentolaskennassa sukeltavien lajien havaitseminen on vaikeaa, sillä ne pakenevat sukeltaen. Myös tuuli vaikeuttaa havainnointia eikä maastotyössä kirjattujen lintumäärien pohjalta voida tehdä luotettavia arvioita kokonaisparimäärästä. Ko-lajit eivät kuitenkaan kaivanne mitään erityissuojelua. Erityisesti koskelot ja tukkasotkat hakevat suojaa lokkikolonioista niin, että lähes jokaisella lokkiluodolla on vähintään yksi koskelon- tai sotkanpesä.

VESIALUEIDEN MERKITTÄVIMMÄT LINTULUODOT

Lintuluotojen arvoindeksien merkitys:

- I = valtakunnallisesti arvokas lintuluoto
- II = maakunnallisesti arvokas lintuluoto
- III = alueellisesti arvokas lintuluoto
- IV = paikallisesti arvokas lintuluoto
- = muu merkittävä lintuluoto

Arvoindeksiä annettaessa on pyritty huomioimaan luodolla pesivien lajien parimäärien ja moninaisuuden lisäksi luotojen ainutlaatuisuus alueellisesti ja rakenteellisesti. Valtakunnalli-esti arvokkaaksi on katsottu luodot tai saaret, joilla on niin poikkeuksellinen linnusto, että vastaavia järvalueitamme löytyy korkeintaan muutama. Näitä on Saimaan vesialueelle kirjattu neljä kappaletta, joista yksi sijaitsee Kesälahden vesialueella. Tiirasaari onkin poik-keuksellinen koko Itä-Suomen alueella eli Saimaan vesistöissä.

Tiirasaari on valtakunnallisesti arvokas. Näkymä laguunilta 11.6.1990.

Alueellisesti arvokkaan (eli ko. vesialueelle tärkeän) lintuluodon tulisi erottua selvästi alueen muista luodoista esim. parimäärien tai diversiteettinsä ansiosta. Nämä luodot ovat niin arvokkaita, että ne tulisi saada erityissuojelun piiriin. Näitä luotoja alueella on useita. Paikallisesti arvokkaat luodot ovat tyypillisimmin pienillä vesialueilla olevia tiira- tai lokkiluotoja, jotka elävöittävät alueen luontoa. Arviota laadittaessa on pyritty huomioimaan myös luodon sijainti asutukseen ja väylästöihin nähden.

Tähän esittelyyn on otettu mukaan vain valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat luodot eli kahdeksan luoto- tai saarikohdetta. Varsinaisessa selvitysraportissa on esitelty kaikki vähintään paikallisesti arvokkaat lintuluodot. Lintuköyhillä alueilla tulisi vähäisempiäkin lintuluotoja suojella ko. paikallisalueen linnuston moninaisuuden säilyttämiseksi. Tässäkin yhteydessä on syytä huomauttaa siitä, että parimäärät eri luodoilla vaihtelevat voimakkaasti vuosittain. Tämä koskee erityisesti tiira- ja naurulokkiluotoja, joilla joskus pesii jopa satoja pareja, mutta jotka saattavat joinakin vuosina olla täysin tyhjiä. Myös vedenpinnan vaihtelut vaikuttavat parimääriin ja kolonioiden sijoittumiseen.

Ilmoitetut parimäärät ovat, ellei toisin ole ilmoitettu, "90-luvun arvoja" eli viimeisien havaintovuosien vaihtelurajoja tai arvioita. Huomattakoon, että vuosina 1990-1993 vesi oli pesintäaikaan yleensä melko korkealla.

Luotojen sijainti on ilmoitettu ao. ruudun SW-nurkan yhtenäiskoordinaatein. Luotoryhmän koordinaatti on annettu ryhmän keskelle. Luotojen koko ja tyyppi ovat osin epätarkkoja luotoa luonnehtivia muistitietoja. Järjestysnumero viittaa karttaliitteeseen. Mikäli luodolle ei ole löytynyt karttanimeä, niin sille on lainausmerkeissä annettu sijaintia kuvaava nimi.

A: Pyhäselkä

Rääkkylän kuntaan Pyhäselästä kuuluu vain pieni kaistale Vuoniemen pohjoispuolella. Pyhäselän merkittävimmät lintuluodot sijaitsevat Rääkkylän alueen ulkopuolella, mutta yksi paikallisesti merkittävä lintuluoto voidaan nimetä myös Rääkkylän alueelle. Pyhäselällä on varsin vähän rauhallisia lintuluotoja, joten viimeiset "reservaatit" tulisi rauhoittaa veneilyltä. Veneilyn yhä lisääntyessä Pyhäselällä alkaa alkuperäislinnuston suojelulla olla kiire. Alueen viimeisillä selkälökeillä, tiiroilla, kuikilla ja koskeloilla on todella vaikeuksia löytää rauhallisia pesimäluotoja.

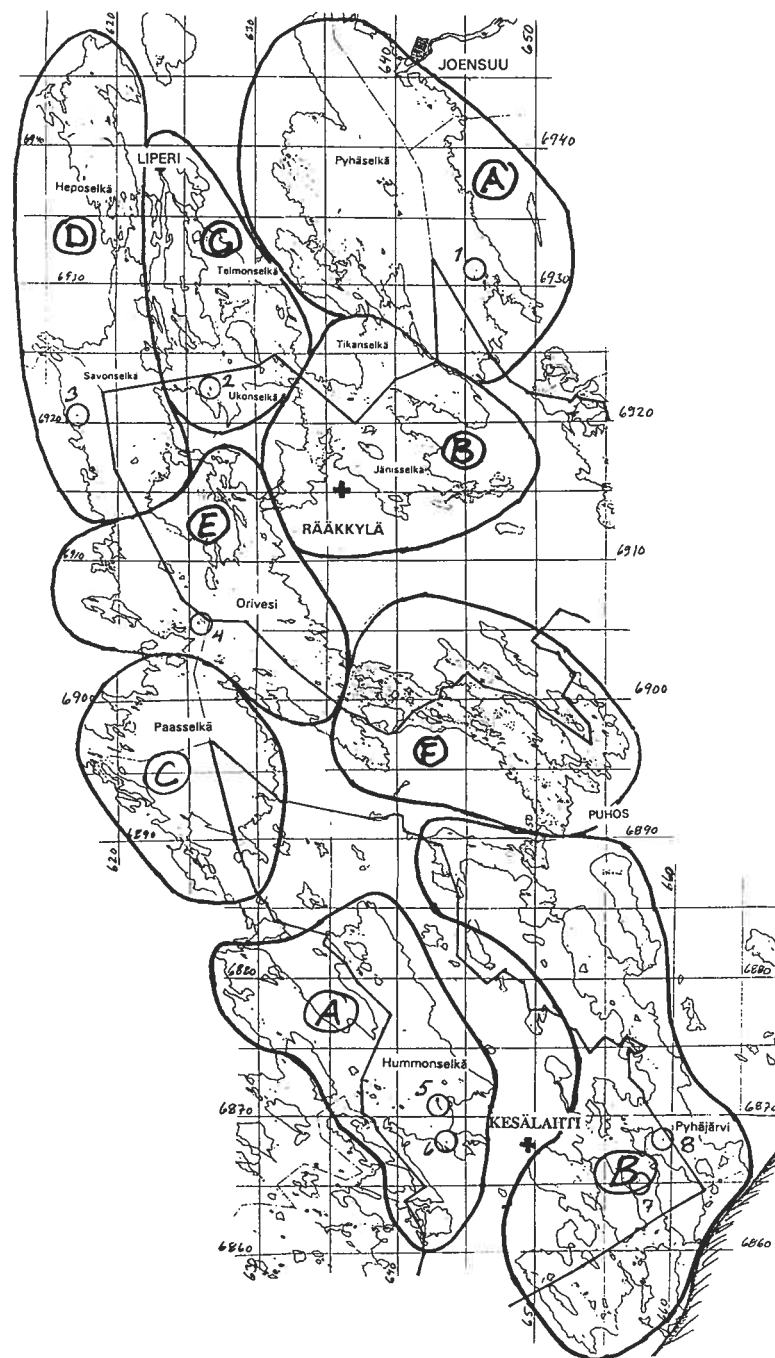
Pyhäselän länsireuna ja Roukatahden-Suuriselän alue sekä itäpuolella Hammaslahti ja eteläosassa mm. Rääkkylään kuuluvan Piimälahden perukat ovat reheviä usein luoksepääsemättömiä ruovikkoluhta-alueita. Niinpä niiden tyypillintuina ovat pikku- ja naurulokit, jotka lentelevät myös selkävesien reunoilla. Osa alueen rantaruovikoilla lentelevistä "hyönteislokeista" saattaa pesiä myös alueen lintujärjillä (esim. Kiesjärvi ja Jouhtenus). Luotokolonioiden (mm. Majaluoto ja Ruoholuoto) parimäärät vaihtelevat voimakkaasti vuosittain.

Pyhäselällä tavataan nuottaajien perässä jopa satoja harmaalokkeja, vaikka alueella pesii vain viitisentoista paria. Epäsuhdan selittävät yleensä Repokallion kaatopaikalla tai satamassa oleilevat harmaalokit, jotka tulevat herkuttelemaan kala-apajille.

1. Koivuluoto-Kajoonsaari lähiluotoineen (II)

Koivuluoto 69312-6457, .80x15 m, on koivikkoinen kivikkoluoto, jonka eteläpäässä on naurulokkikivikko. Luoteeseen siitä on pieni louhikkoluoto 10x10m ja pohjoisessa Kokonluoto 69321-6454, joka on koivikkokivikkoluoto (50x30 m). Samaa lintuyhteisöön kuuluu myös Koivuluodon eteläpuolella olevan louhikkoinen metsäinen Kajoonsaari 69306-6456 (350x40 m), jonka keskiosassa sijaitsee kesämökki. Saaren päissä pesii kalalokkeja ja selkä- ja harmaalokki ja muutama tiira.

VESIALUEET JA TÄRKEIMMÄT LINTULUODOT

Tässä Pyhäselän merkittävimmissä luotolintuyhteisössä pesii kaikkiaan mm. 10-30 tiiraparia, 30-100 naurulokkiparia ja selkä-, kala- ja harmaalokkeja (4-7 paria kutakin lajia) sekä koskeloita. Lisäksi alueelle kerääntyy lähistöltä vesilintupoikueita ja -parvia. Selkälökkien kannalta luotoryhmä on erityisen merkityksellinen, koska sillä pesii noin puolet Pyhäselän selkälökikannasta.

B Tikanselkä ja Jänisselkä

Alueella on vuosikautia ilmeisen järjestelmällisesti tuhottu lokkikolonioita (ainakin Koivu-luodoilla), mistä johtuen mm. alueen selkälökkien parimäärät ovat pudonneet murto-osaan 70-luvun tasosta. Niinpä esim. Louhisaaren ainutlaatuinen "vuorilökkikolonia" on hävinnyt kokonaan. Munien piikittämisen, pesien hävittämisen ja jopa emojen ampumisen varsinaisena kohteena ilmeisesti olleet harmaalokit ovat sensijaan jatkuvasti lisääntyneet alueella.

C: Ukon-, Telmon-, Rauvan-, Repo- ja Kiiskiselän alue

Liperiin kuuluvien pohjoisosan matalien lahtien alueella selkävesilintuja tapaa lähinnä ruokaa etsimässä. Lahtiluhdilla ja lähilammilla pesivät pikku- ja naurulokit muodostavat pohjoisosan valtalinnuston kierrellessään ruovikkorantoja hyönteisiä saalistellen. Alueen eteläosissa linnusto muuttuu laajempien selkien ja karumpien rantojen ansjosta enemmän selkävesilinnustopainotteiseksi. Koskelot tulevat uikkujen ja tiirat pikkulökkien tilalle ja naurulokit sopeutuvat luotopesijöiksi. Myös selkälökkien määrä lisääntyy. Selkävesilinnusto on keskittynyt pesimään Ukonselän alueelle, jossa on vielä varsin paljon rakentamattomia saaria ja luotoja. Alueella on useita pieniä lintuluotoja, joista Rääkkylän alueella sijaitseva Sikionsaari luotoineen on jopa maakunnallisesti merkityksellinen (vielä!!).

2. Sikionsaari (Ukonseikä) (II-III)

69225-6277, korkea metsäinen kalliosaari (250x100m) ja sen pohjoispäässä sijaitseva paljas kallioluoto (15x5 m). Luodolla pesii vuosittain 30-60 paria naurulokkeja ja noin 5 tiiraa sekä kalalokki. Häirinnästä huolimatta pääsaarella yrittää pesintää yhä noin 5 selkä- ja 5-12 harmaalokkiparia, joten Sikionsaari on edelleen koko keskisen Pohjois-Karjalan merkittävin suurlokikolonia.

Vastaava suurlokikolonian asuttama kalliosaari, "Lokkivuori", löytyy Pohjois-Karjalassa enää Pielisellä Kolon edustalta. Sekin on uhanalainen, vaikka sijaitseekin Kolon suojelualueella. P-K:n kolmas, Rääkkylän Jänisselällä sijainnut, "vuorilökkikolonia" katosi vähitellen 70-luvun lopulla ilmeisesti häirinnästä johtuen). Sikionsaaren kolonian pesiä systemaattisesti tuhottu ainakin 1989-1993. Kolonia on ollut huomattavasti suurempi aiemmin. Ilkivallan jatkuminen karkottaa viimeisetkin suurlokit saarelta.

D: Savon- ja Heposelkä

Laajalla Savonselällä on useita lintuluotoja. Merkittävimmat luodot sijaitsevat länsirannalla, missä neljällä tärkeimmällä luodolla pesii vuosittain yhteensä mm. 100-200 naurulokkiparia, noin 40 tiiraparia, 6-8 selkälökkiparia, muutama harmaa- ja kalalokkipari sekä sorsalintuja. Rääkkylään kuuluvalla itäreunalla eli Varpa- ja Oravisalon länsirannoilla on vain paikallisesti merkittäväksi luokiteltuja lintuluotoja. Liperiin kokonaan kuuluva Heposelkä on otettu mukaan selvitykseen lähinnä kokonaisuuden takia. Matalarantaisen lahden tyyppiintuja ovat nauru- ja pikkulokit ja ruohorahdilla viihtyvät vesilinnut. Pari lintuluotoakin selän keskeltä löytyy.

3. Siri (II)

69205-6171, 60x10 m, pajukkoinen kivikoluoto, jolle ahtautuu vuosittain 30-50 paria naurulokkeja, kymmenkunta tiiraparia, noin 5-8 selkälökkiparia sekä muutamia kalalokkeja, koskeloita ja sotkia. Ulkoisesti vähäpätöinen, mutta linnustollisesti arvokas luoto.

E: Orivesi (Samppaan- ja Kuhakivenselkä ym.)

Tämän laajan vesialueen merkittävimmät lintuluodot ovat sijaitsevat vesialueen eteläosassa Savonrannalla, mutta Rääkkylänkin alueella on arvokkaita lintuluotoja. Muutamasta näistä sijaitsevat aivan vesiliikenneväylän vieressä, joten niillä on erityisarvoa maisemaa elävöittävinä luontokohteina. Väyliä läheisyys ja avoimien luotojen usein huomiota herättävän yksinäisen sijainti avovesialueiden keskellä altistavat luotolinnuston häirinnälle ja ilkivallalle. Nämä ansaitsevat siten suojellusta erityishuomiota.

4. Selliluodot (II)

69057-6260, seitsemän luodon ryhmä matalikolla, pääasiassa kallio- ja kivikoluotoja, ruovikkoa. Itäisin, paljas kallioluoto (Selkä-Selli) on erillään muista. Luodoilla pesii 20-50 naurulokkiparia, 10-20 tiiraparia, muutama harmaa- ja kalalokkipari sekä selkälökki. Useimpiina vuosina ruovikkoon asettuu 10-20 parin pikkulökkikolonia, 1993 pikkulokkeja oli noin 50 paria. Suojaisa pesimäalue myös vesilinnuille. Pesintää luodoilla on häiritty useina vuosina, kerran pikkulokkeja jopa oli ammuttu haulikolla pesintäaikana.

F: Puhoksen saaristo

Puhokselle ulottuvalla "saaristolahdella" (Muljulanselkä mukaanlukien) ei ole alueen saarisuuden ja sokkeloisuuden takia huomattavaa selkävesilinnustoa. Niinpä selkävesialue on takseerattu vuosittain, mutta Puhoksen väylän saaristo on laskettu vuosien 1992-1993 lisäksi vain pikaisesti 1988. Rääkkylän alueella ei ole erityisen merkittäviä lintuluotoja, mutta vähäisempiäkin luotoja kannattaisi suojella linnustollisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Puhoksen saaristossa on mm. useita pieniä kalalokkiluotoja, joilla pesii yksittäisiä kalalokkipareja ja jokunen tiira.

A: Hummon-, Pihlajaniemen- ja Ruosteselän alue

Hummonselän vesialue on Puruveden edustavimpia osia. Erittäin kirkasvetinen Puruvesi on Suomen upeimpia selkävesialueita. Selkävesilinnusto on runsas, mutta lisääntynyt veneily ja leirintä on lisännyt pesintätappioita. Keskeiset luodot tulisi kiireesti suojella leiriytymiseltä ainutlaatuisuutensaakin takia. Hummonselän selkävesilinnusto on keskittynyt muutamalle eteläosan luodolle, joiden osuus vesialueen kokonaisparimäärästä on noin 80% (ks. oheinen taulukko). Näiden muutaman lintuluodon suojelu on ensiarvoisen tärkeää linnuston säilymisen kannalta. Luodoilla pesivien lajien parimäärät vaihtelevat voimakkaasti luodoittain mm. vedenkorkeudesta johtuen. Hummonselkä on Saimaan ainoa avovesialue, jossa olen tavannut säännöllisesti pikkulokin luotopesintää.

Arvioitaessa tuloksia ja havaittuja määriä on muistettava, että niiden osalta on pyrittävä tarkkuuteen vain varsinaisen selvitystyön eli luotopesijöiden ja niiden pesimäluotojen osalta. Erityisesti on huomattava, että lintujen määrät eri luodoilla vaihtelevat huomattavasti eri vuosina mm. vedenkorkeuden vaihtelun johdosta. Korkean veden aikana jotkut luodot saattavat peittyä lähes kokonaan veden alle, jolloin niillä normaalisti pesivät linnut siirtyvät muille luodoille.

Huomattakoon, että Hummonselän pohjoisosasta en ole löytänyt merkittäviä lintuluotoja. Siellä pesii lähinnä yksittäisiä kalalokkeja, pari kuikka- ja selkälökkiparia ja vesilintuja. Muutamat Hummonselän luodoista Kärjäkallio ja Vakankallio sijaitsevat aivan vesiliikenneväylän vieressä, joten niillä on erityisarvoa maisemaa elävöittävinä luontokohteina. Väylien läheisyys ja avoimien luotojen usein huomiota herättävän yksinäinen sijainti avovesialueiden keskellä altistavat toisaalta luotolinnuston häirinnälle ja ilkvallalle. Nämä ansaitsevat siten suojellusta erityishuomiota.

5. Tiirasaari ja Tiiranlinna (I)

68798-6432 ja 68704-6432, Tiirasaari on pitkä ja kapea (noin 900x3-100 m) hiekkasaari, jonka pohjoispäässä on osittain somerikon reunustama matala hiekkalaguuni. Saaren keskiosissa ja laguunin pohjoisreunalla kasvaa keskikokoista männikköä, jonka seassa on joitakin koivuja. Laguunin reunoilla ja eteläosan kapealla hiekkasärkällä kasvaa järviruokoa ja matalia pajupensaita. Tiiranlinna on Tiirasaaren eteläpäässä oleva pieni (noin 8x15m) kivikkoluoto, jolla kasvaa muutamia mäntyjä ja koivuja sekä pajukkoa.

Tiirasaari ja Tiiranlinna etelästä kuvattuna 11.6.1990

Saari ja luoto muodostavat yhdessä selvästi monipuolisimman ja hienoimman lintuluotokohteen Pohjois-Karjalassa ja koko Itä-Suomessa. Parhaimpina vuosinaan se lienee koko Järvi-Suomen arvokkaimpia luotoja. Myös maisemallisesti saari laguuneineen on poikkeuksellisen upea.

Lintujen parimäärät Tiirasaarella ja Tiiranlinnalla vaihtelevat suuresti vuosittain. Oheisessa taulukossa 2 on esitetty havaitut selkävesilintujen parimäärien vaihtelurajat vv. 1989-1993. Lisäksi saari-luotoparin linnustoon on kuulunut seuraavat lajit: Tukkakoskelo (2-4 p), Tukkasotka (2-4 p), Heinäsorsa (1-2 p), Telkkä (0-2 p), Töyhtöhyyppä (0-1 p), Pikkutylli (3-6 p).

Taulukko 2 1983-1993 tehtyjen havaintojen perusteella tehdyt arviot Hummonselän vesialueen (Kesälahden kunnassa) neljän tärkeimmän luodon osuudesta Kesälahden koko alueen selkävesilinnustosta. Tiirasaaren ja Tiiranlinnan ja neljän selkäalueen tärkeimmän luodon (= Tiirasaari + Tiiranlinna, Vakankallio, Tuhkaluoto ja Levonluoto) yhteiset parimäärät ja niiden %-osuus koko Kesälahden alueen parimäärästä.

	Tiirasaari Tiiranlinna	4 luotoa yht.	Koko alue	4 luodon %-osuus
Kalatiira	5-35 p	70 p	90 p	80 %
Selkälokki	6-12 p	15 p	20 p	75 %
Harmaalokki	5-17 p	30 p	40 p	75 %
Kalalokki	7-10 p	10 p	60 p	15 %
Naurulokki	(0-300 p)	(50-320 p)	(60-350 p)	90 %
Pikkulokki	0-5 p	(5-10 p)	(10-30 p)	50 %
Kuikka	0-1 p	2 p	8 p	25 %

Muita pesimälintuja ovat olleet mm. västäräkki, peippo, uunilintu, räkättirastas ja varis. Myös tuulihaukka pesii saarella ajoittain. Särkkä ja laguuni ovat useiden muuttavien ja lähistöllä pesivien kahlaajien ja vesilintujen ruokailu- ja levähdyspaikkoja. Varsinaiselta muuttokaudelta ei ole havaintoja, mutta jo keskikesälläkin saarelta on tavattu mm. vikloja, sirrejä, vesilintuja ja hanhia.

6. Vakankallio (II)

68681-6436, lähes paljas kupukallioluoto (noin 70x25m), jonka huipulla sammalikossa kasvaa pari matalaa puuta. Vakankalliolla on useina tutkimusvuosina sijainnut Pohjois-Karjalan suurin tiirakolonia, joka on joinakin vuosina täysin hävitetty. Normaali vuosi kalliolle asettuu noin 30-50 tiiraparia. Lisäksi luodolla pesii 2-3 tukkasotkaparia ja selkä-, kala- ja harmaalokkiparia. Vv. 1984, 1992 ja 1993 kalliolla pesi myös 30-50 naurulokkiparia. Kalliolla pesii usein myös pikkutyllipari. Omaleimaisuutensa takia kallon suojeluarvo on suuri. Kallio on koko Itä-Suomen merkittävin lintukallio. Tiirujen pesinnän häirintä ja silokallion mahdollinen pilaaminen nuotoin rapauttamalla tulisi estää rauhoittaen.

B: PYHÄJÄRVI

Järven linnusto on varsin keskittynyttä. Kaksi arvokkainta luotoa sijaitsee Kesälahden alueella. Toinen niistä (Iitonen) on pienuudestaan huolimatta linnustoltaan poikkeuksellisen monipuolinen (korkea biodiversiteetti). Toisella (Selkäsaari) on alueen merkittävin suurlokki-kolonia, mutta sen keskellä on vähän käytetty kesämökki. Mikäli mökin käyttö lisääntyy, joutuvat kolonian linnut hakeutumaan muille luodoille. Niiden luotojen arvo nousee tällöin voimakkaasti.

7. Iitonen (II)

68681-6574, pieni (n. 20x15m) kallioluoto, jonka keskellä on mm. koskeloiden pesintään sopiva kivikko (yleensä 2-3 paria). Luoto on puoliksi puuston (pääasiassa koivuja) peittämä ja puoliksi (pohjoisosaa) avoin. Avoimella osalla olevalla kalliolla ja sen ympäristössä pesii 15-25 tiiraparia ja 10-20 naurulokkiparia. Puuston suojassa pesii noin viisi selkälökkiparia ja harmaalokkiparia. Lisäksi luodolla pesii tavallisesti kolme kalalokkiparia. Luodolla pesii säännöllisesti poikkeuksellisen monipuolinen ja runsas linnusto (erityisesti sen koko huomioiden). Luodon suojeluarvo on poikkeuksellisen korkea.

8. Selkäsaari (II)

68682-6593, n.60x40m, metsäinen kivikkosaari. Saaren keskellä on pieni, vaatimaton, vähän käytetty kesämökki. Saarella pesii Itä-Suomen toiseksi suurin selkälökkikolonia (20-25 paria), joka jo yksin nostaa saaren arvon lintuluotona korkeaksi. Lisäarvoa luodolle antavat erityisesti saarella pesivät koskelot. Kivien koloissa, mökin alla ja ullakolla pesii noin kahdeksan koskeloparia. Lisäksi saarella pesii 5-7 harmaalokkiparia ja 1-2 kalalokkiparia. Saaren keskellä oleviin männyissä pesii yleensä varis, joka on useina vuosina tuhonnut suuren osan lokkien munista ja poikasista. Tuulihaukka on puolestaan hyödyntänyt variksen vanhoja pesiä pesäpaikkoinaan.

Pyhäjärven Selkäsaari 1990

Kesämökki estänee luodon suojelun.

Mikäli mökkiä ryhdytään käyttämään tehokkaammin pesimäaikana pesinnät tulevat epäonnistumaan täysin. Tämän välttämiseksi tulisi käyttöönoton yhteydessä lokkien asettuminen luodolle estää jo varhaiskevällä, jotta ne siirtyisivät pesimään alueen muille luodoille. Tässä yhteydessä tulee alueen muiden luotojen tilanne tarkistaa, sillä niiden suojeluarvo saattaa siirtymien seurauksena muuttua.

C: PAASSELKÄ

Vesialue on pyöreä allas, joka länsireunaltaan on hieman rikkonaisempi, joten alueen vähäiset lintuluodot sijaitsevatkin Savonrannan edustalla.

HAVAITTU ILKIVALTA JA PESÄTUHOT

Rauhoitetutkin selkävesilinnut joutuivat kaikkina havaintovuosina varsin laajan ihmisen suorittaman pesiin ja poikasiin kohdistuneen ilkvallan tai harkitun hävityksen kohteeksi. Lisäksi vesialueilla liikkujat aiheuttavat tahattomasti runsaasti pesintätapioita esim. rantautumisen, kalastuskilpailujen ja juhannuskokkojen polton yhteydessä.

Säännöllistä (jokavuotista) munien rikkomista tai pesien hävittämistä todettiin Ukonselällä, Jänisselällä ja Samppaanselällä. Kyseessä on ilmeisen järjestelmällinen ja rikollinen tuhoaminen ja piikittäminen. Hävitys on mahdollisesti kohdistettu harmaalokille. Uudessa metsästyslaissa harmaalokkikoloniatkin ovat rauhoitettuja. Toivottavasti tämä vähentää myös Rääkkylässä esiintyvää ilkvallaa. Satunnaisemmin ilkvallaa on esiintynyt mm. Vakankalliolla, Käräjäkalliolla ja Tiirasaarella. On huomattava, että muutama laskenta ei anna kokonaiskuvaa hävityksestä.

Huolestuttavaa on, että pesiä tuhoetaan jopa totaalisesti, esim. kaikki tiiranpesät tuhoutuivat (tuhottiin) ainakin Vakankalliolta 1986 (noin 50 kpl) ja ilmeisesti 1988 ja Käräjäkalliolta 1989 (noin 15 kpl). On huomattava, että muutama laskenta ei anna riittävää kuvaa hävityksen ja ilkvallan laajuudesta. Todelliset tuhot ovat varmasti paljon laajempia.

Ilkivalta voi olla tahatonta ja jopa hyvän tahtoista. Munia siirrellään toisiin pesiin yllättävän usein erityisesti auringonottoon kelpaavilla silokallioilla. Leiritulet ja kokot rapauttavat silokallioita. Hummonselän Käräjäkallio on eräs ongelmaluoto, jossa kymmenet pesät tuhoutuvat lähes vuosittain. Kärpänen hautoo kalalokin munaa entisessä nuotiossa sijaitsevassa tiiranpesässä. Kuva Pieliseltä 1993.

SUOJELUEHDOTUKSIA

Tärkeimpien lintuluotojen suojelutarve tulisi huomioida rantojen käyttösuunnitelmissa ja myös varsinainen suojelutyö tulisi käynnistää mahdollisimman pian, sillä ne ovat lähes korvaamattomia alueen linnustolle. Suojelutoimenpiteillä on kiire myös jatkuvan pesintään kohdistuneen ilkvallan takia ja voimakkaasti kasvavan virkistysveneilyn ja -kalastuksen takia.

Erityisesti valtakunnallisestikin arvokkaan Tiirasaaren ja Tiiranlinnan sekä maakunnallisestikin merkittävän Vakankallion käyttö- ja suojelu tulisi erityisesti tutkia. Hummonselän luodoista Käräjäkallio ja Vakankallio sijaitsevat aivan vesiliikenneväylän vieressä, joten niillä on erityisarvoa maisemaa elävöittävinä luontokohteina. Luodoillaan lepäilevät tai niiden yllä lentävät lokkiparvet muodostavat positiivisia luontoelämyksiä ohikulkeville veneilijöille. Ilman lintuja vesialueet olisivat autoita. Väylien läheisyys ja avoimien luotojen usein huomiota herättävän yksinäinen sijainti avovesialueiden keskellä altistavat toisaalta luotolinnuston häirinnälle ja ilkvallalle. Nämä ansaitsevat siten suojellusta erityishuomiota. Niitä voitaisiin suojella mm. pesintäaikaisin mairinnoisurajoituksin ja opastetuin.

Maakunnallisestikin vielä arvokkaan Sikionsaaren pesimälinnustoa tulisi mahdollisuuksien mukaan suojella maanomistajan kanssa sovituin pesimäaikaisin rauhoituksin, sillä tämän saaren linnusto on joutunut viime vuosina ilmeisen systemaattisen ilkvallan kohteeksi.

Suojeltaessa selkävesilinnustoluotoja mm. lisääntyvän veneilyn ja leirytyksen aiheuttamia paineita vastaan voitaisiin käyttää esim. seuraavia keinoja:

- Rajoitetaan loma-asuntojen rakentamista luotojen välittömään läheisyyteen (n.200-500 m). Rantakaavoja laadittaessa ja rakennuslupia myönnettäessä otetaan huomioon linnuston suojelutarpeet.
- Rauhoitetaan luotoja luonnonsuojelulla.
- Rajoitetaan kalastusta luotojen välittömässä läheisyydessä.
- Rajoitetaan pesimäaikaan mähinnousua luodoille esim. ohjaavin kyltein ("Linnuston-suojeluluoto").
- Tiedotus- ja valistustoimenpiteet.

Erityisehdotus Tiirasaaren suojelemiseksi ja käytöksi

Erittäin arvokkaana lintusaarena Tiiraluoto ja Tiiranlinna tulisi suojella luonnonsuojelulla. Saaren keskiosaan voitaisiin linnustoa häiritsemättä sijoittaa rantautumispaikka roskahuoltoineen saaren tutustumista varten. Eteläosan särkkä, laguuni ja Tiiranlinna tulisi kuitenkin kokonaan rauhoittaa pesimäaikaiselta liikkumiselta. Lintujen tarkkailua ja maiseman ihailua varten voitaisiin laguunin reunalle ja tarvittaessa myös eteläsärkän alkuun rakentaa matalahkot lintutornit. Valtakunnallisesti arvokas lintusaari muodostaisi täten arvokkaan käyntikohteen alueella liikkuville kesäturisteille ja korostaisi Kesälahden ilmettä puhtaan monipuolisen järviluonnon kuntana. Alueen lomakeskuksista voitaisiin järjestää ohjattuja tutustumiskäyntejä tälle valtakunnalliselle erikoisuudelle. Veneretkillä voitaisiin maihin nousematta esitellä myös muita alueen erikoisuuksia kuten Vakankalliota ja Käräjäkalliota linnustoineen tai liittää retkiin kalastusta tai rantakalatilaisuuksia. Valvontaa, yleisöpalveluja ja tutkimusta varten voitaisiin harkita myös pienehkön opastusrakennuksen sijoittamista Tiirasaaren keskiosaan. Rauhoitus- ja liikkumisrajoitusajaksi pesimäalueille riittää 1.5.-20.

Tiirasaaren keskiosan itäranta hietikkona etelään katsottuna.

SELKÄLOKKI VENÄJÄN KARJALASSA

T.Y. Hohllova & R. Juvaste

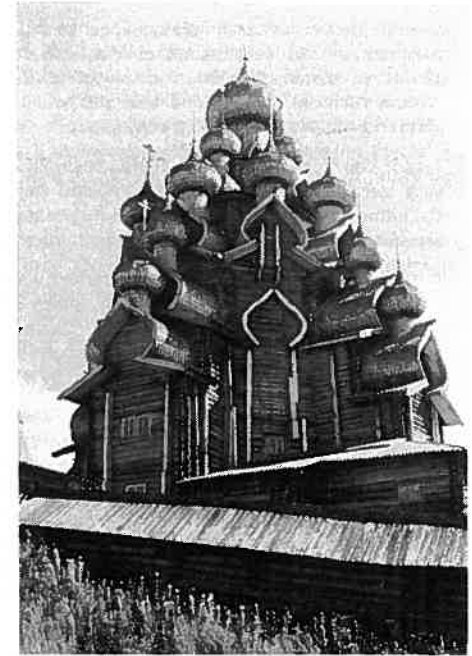
Selkälokki (*Larus fuscus*) mainitaan kaikissa Karjalan faunistisissa raporteissa tavallisena pesivänä lajina (Bianki, 1922; Marvin, 1947, 1951; Neifeldt, 1958a,b, 1970 ja Zimin & Ivantseva, 1986). Lähemmät tiedot levinneisyydestä ja parimääristä ovat kuitenkin niukkoja. Tämä artikkeli esittelee alueen selkälokkikannan nykytilaa ja kehitystä julkaisujen ja uusimpien tutkimusten pohjalta.

Selkälokin levinneisyys

Skandinaavista faunaa edustavan selkälokin levinneisyysalue ulottuu Islannista Vienan meren lounaisrannoille. Etelässä raja kulkee Pohjan- ja Itämeren etelärannoilta Laatokan kautta Ääniselle (Ivanov, 1976). Suppeasta levinneisyydestään huolimatta laji on kuitenkin polymorfinen: tutkijat erottavat 2-4 alalajia, joihin joskus lisätään vielä kaksi suurten lokkien itäistä muotoa, jotka ovat Länsi-Siperian antelius (heuglini) ja Taimyryn taimyrensis (Dwight, 1925; Cramp & Simmons, 1983 lähteenä Yudin & Firsova, 1985). Venäläiset tutkijat liittävät nämä harmaalokkiin (*L. argentatus*) (Stegman, 1934; Stepanyan, 1975; Yudin & Firsova, 1988). Venäjällä pesii vain pitkäsiipinen ja mustin alalaji (*L. fuscus fuscus*).

Selkälokin levinneisyysalue Venäjällä ulottuu Karjalan ja Leningradin alueen lisäksi Muurmannin alueen länsiosiin (Demetyev, 1951; Yudin & Firsova, 1988). Leningradin alueella laji esiintyy vain Laatokalla ja Suomenlahdella (Maltshesky & Pukinsky, 1983). Pesimäalueen itäraja kulkee suurinpiirtein Karjalan hallinnollista itärajaa pitkin. Lajin tiedetään pesivän Vodlozero-järvellä Pudozskin alueella (Neifeldt, 1958) ja Vienan meren eteläisillä saarilla, mutta ei sen itärannalla (Bianki, 1963, 1967; Kohanov, 1981). Pohjoisilla saarilla ja Muurmannin rannikolla se ei pesi (Kohanov, 1981).

Vaikka selkälokkiä on tavattu Kuolan niemimaan järvillä, sen pesimisestä siellä ei tunneta. Viime vuosina pesintä on varmistettu vain Imandra-järveltä, jolta se on todettu jo 100 vuotta sitten (Semenov-Tyan-Shansky & Gilasov, 1991; Pleske, 1887). Sielläkin se on harvalukuisen, sillä esimerkiksi läheisen Lapin luonnonsuojelun alueelta on kirjattu vuosittain vain 0,9-3,6 yksilöä havainnoitsijaa kohden. Tosin lokkien havaintomäärät ovat alueella yleensäkin vähäisiä. Tummasiipisten isojen lokkien osuus lokkihavainnoista on noin 20 %, mutta niistäkin osa lienee Länsi-Siperian harmaalokkeja (*L. argentatus antelius*) (tai *L. fuscus antelius/heuglini*, kääntäjän huomautus), jotka pesivät Kuolan niemimaalla Terskin rannan eteläosassa ja Vienanlahden länsirannalla, mistä ne vierailevat myös sisävesistöihin (ammuttu mm. Imandra-järveltä) (Vladimirkaya, 1948; Malyshevsky, 1962; Stegman, 1937 lähteenä Demetyev, 1951; Bianki, 1967; Kohanov, 1981; Filtshagov & Semasko, 1987; Semenov-Tyan-Shansky & Gilyasov, 1991).

Kalalokki Kitsin pääkirkon huipulla

Selkälökki julkaisuissa

Yleensä moninaiset levinneisyysalueensa reunoilla sekaantuvat laji/alalajiryhmät kiinnostavat tutkijoita, mutta selkälökistä ei Venäjällä ole julkaistu yhtään erikoistutkimusta. Tietojen vähäisyys pistää silmään myös luettaessa lokkilintujen viimeisintä yhteenvetoa sarjassa "Neuvostoliiton linnut" (Yudin & Firsova, 1988). Kaikesta päätellen selkälökki onkin eräs vähiten tutkituista lokeista alueella.

Tiedot selkälökin levinneisyydestä, pesimäkannoista ja biologiasta Karjalassa ja siihen liittyvillä Venäjän alueilla ovat äärimmäisen hajanaisia ja esiintyvät irrallisina eri julkaisuissa. Useimmat tiedot ovat viittauksia esiintymiseen, usein ilman täsmällistä mainintaa paikasta ja ajankohdasta. Osa tiedoista on peräisin vuosisadan vaihteelta.

Ainoastaan Vienan mereltä löytyy tarkempia havaintoja, sillä alueen saaret olivat Kantalahden luonnonpuiston tutkijoiden tarkkailussa 50-luvulla. Massiivisen rengastuksen ja maasto-työn tuloksena julkaistiin useita tutkimuksia ko. saarilla pesivien lokkien pesinnästä ja muu-
tosta (Bianki, 1963,1967). Luonnonpuiston liittäminen Muurmännin hallintoon vähensi huomattavasti tutkimuksia, mutta joitakin seurantatutkimuksia on edelleen tehty (Kohanov, 1981,1987).

Äänisen tilanne tunnetaan parhaiten sen luoteisosassa, Kitsin saaristossa ja Zaonezhskyn lahdella, jossa vv. 1974-77 ja 1984-88 suoritettiin perusteellisia ekologis-faunistisia tutkimuksia (Hokhlova, 1977a,b). Tutkimusten yhteydessä löydettiin Karjalan suurin selkälökki-kolonia. Laatokan tilannetta on arvioitu A.S. Maltsevskyn ja J.B. Pukinskyn erikoistutkimuksessa "Leningradin alueen ja sen lähialueiden linnusto" (1983). Kulkurajoituksista johtuen tilannetiedot järven luoteisosista olivat niukkoja. Vasta kesäkuussa 1993 suomalaiset ornitologit pääsivät inventoimaan luoteissaariston linnuston (Pakarinen & Siikavirta, 1993).

Karjalan pienempien järvien tilannetta on kuvattu vain muutamassa artikkelissa. Ennen viisikymmentälukua julkaistut tiedot on I.A. Neifeld (1958a,b) koonnut Etelä-karjalan linnustoa koskeviin tutkimuksiinsa. Myöhemmät havainnot ovat lähinnä alueen suojelualueilta, joita ovat Kivatsin ja Kostamuksen luonnonpuistot, Paanajärven ja Vodlozerskyn kansallispuistot sekä Tolvojärven rauhoitusalue.

Kantojen kehitys

Vienan meri

Ensimmäisen yhteenvedon Vienan meren ja Kuolan niemimaan selkälökikannoista teki F.D. Pleske (1887), joka omien havaintojensa ohien keräsi tiedot 16 eri tutkimuksesta. Hänen mukaansa tämä lokki asusti 1800-luvulla kaikkialla Kuolan niemimaalla: pesi runsaana Kantalahdella ja varmuudella Imandra- ja Kolodozero-järvillä ja sitä tavattiin useissa paikoissa Kuolan niemimaalla. Vv. 1922 ja 1923 N.N. Spassky (1925) tapasi vielä selkälökkeja Muurmännin lähellä ampuen kokoelmiin aikuisia ja nuoria yksilöitä. Hän nimesi lajin Kuolan tavallisiin pesimälajeihin. Pesivä kanta kuitenkin väheni ja saattoi hävitäkin Kuolasta jo 1920-luvulla. Kantalahdellakin kannat laskivat selvästi 1920-1930-luvuilla (Formozov, 1929; Bianki, 1967).

1060-luvulla Kantalahdella pesi vain yksittäisiä pareja. Karjalan rannan eteläosan kanta oli noin 50 paria. Tärkeimmäksi pesimäalueeksi Bianki (1967) mainitsee Äänislahden (300 paria). Suurimmassa koloniassa oli 80 paria, yhdessä 30-35 paria ja kuuden kolonian koko oli 10-20 paria. 80-luvulle tultaessa selkälökki mainitaan varmuudella pesivänä vain Äänisen lahdelta (Kohanov, 1981, 1987). Näinollen voidaan todeta Vienan meren populaation 1900-luvulla pienentyneen voimakkaasti. Samalla lajin pesimäalueen pohjoisraja on siirtynyt etelämmäksi. Nämä muutokset näyttävät jatkuvan edelleen.

Ääninen

Selkälökin pesimisestä alueella on tietoja jo viime vuosisadalta (Kessler, 1868; Sievers, 1878). Kessler, joka vieraili Zaonezhyn saarilla Äänisen luoteisosassa, mainitsee sen esiintyvän yleisenä muikkuhakkuilla yhdessä kalalokin ja -tiiran kanssa. Rannoilla ja Shungin niemen lahdilla liikkuneet tutkijat mainitsevat vain yksittäisiä selkälökkeja tai eivät mainitse lajia ollenkaan (Geobel, 1879; Ispolatov, 1916; Krasovsky, 1933; Artimo, 1944). Ristiriita selittyy kuitenkin lajin käyttäytymisellä: se pesii alueen pienillä saarilla avoveden äärellä ja usein kaukana rannoista. Näin on mahdollista, että selkälökki oli Kesslerin aikoihin tavallinen pesimälaji Zaonezhye-saaristossa.

Viime vuosikymmenten havaintojen mukaan se on edelleenkin yleinen järven luoteisosan saaristossa. Kaikki tunnetut pesueet on löydetty Kitsin saarilta, Zaonezhskyn lahdelta ja Povenetsin lahdelta. Yksilömäärät eivät kuitenkaan ole suuria ja vain muutamia pysyviä kolonioita tunnetaan. Suurin parimäärä (yli 70 paria) tavattiin 1976 Tshernyn saarella Veli-kaya Guba lahden suulla (Taulukko 1). Lambisky saaren kalliolla pesi sekayhdyskunnassa jopa 50 paria 80-luvulla (Taulukko 2). 5-10 parin kolonioita on löydetty kolme. Osa selkälökeista elää yksittäispareina tai pienryhminä usein muiden lokkien seurana. 1975-1976 Kitsin saaristosta löytyi 100 km reitiltä 10 paria, mutta 1984 6 paria. Vastaavasti 1986 eräältä reitiltä laskettiin 21 pesivää paria, mutta 1988 enää 14. Laskusuunta näkyy myös em. saarten kannoissa (Taulukot 1 ja 2). Äänisen kaakkois- ja lounaisrantojen saarissa saattaa olla lisää selkälökki-kolonioita, sillä saaria ei ole ornitologisesti juuri tutkittu.

Taulukko 1 Tsernyn saaren lokit 1975-1993
Gulls in the island Tserny 1975-1993

Käynti	Arvioidut parimäärät Appr. nr of couples			Larus fuscus pesät nests		havainnot registered	
	Larus fusu	Larus argen	Larus canus	käyt. used	tyhjiä empty	FL fus & arg	L.fus Adults
1975 26/6	50	-	-	-	17	21	98
1976 3/6	75	-	1	73	-	-	> 120
1984 19/6	40	1	-	36	3	2	58
1985 17/6	55	5	-	38	11	-	105
1986 20/6	20	5-7	-	14	-	-	40-50
1987 16/6	< 8	a	large	fire-	burn	in the	island
1988 19/6	20	5	-	16	8	-	33-35
1993 15/6	25-30	2-3	2-3	22	7	-	> 40
1993 3/8	25-30	1	2	-	-	53-55	45-59

Taulukko 2 Lambieskyn saaren lokkien parimääräarviot
The number of gull couples in the island of Lambiesky

	Larus fuscus	Larus argentatus	Larus canus	Sterna hirundo
1982 12/6	20-30	20-30	70	30-40
1985 16/6	40-50	>100	10	50
1988 17/6	10	30	1	-
1993 16/6	3 (5 ad) *	17-20	+	-
1993 4/8	(13 ad)			

Yksi selkä-harmaalokkisekpari? (käyttäytymishavainto)
 One mixed fuscus-argentatus couple by their behaviour?

Laatokka

Viimevuoteen asti tiedot Laatokan selkälökkikantojen nykytilanteesta olivat äärimmäisen vähäisiä. Tiedettiin vain, että selkälokki pesi pääosin järven luoteisosan saaristossa. Koillisosan kannat tiedettiin vähäisiksi ja etelä- ja itäosassa pesintöjä oli tavattu äärimmäisen harvoin (Paatela, 1947; Maltshesky & Pukinsky, 1983). Esimerkiksi 70-luvulla Ala-Svirin luonnonsuojelualueelta Svir joen suulta on kirjattu vain yksi pesivä pari (Noskov et al., 1981).

Myös Laatokan selkälökkikannat ovat vähentyneet. Vielä vuosisadan vaihteessa selkälokkia pidettiin tavallisimpana lokkilintuna Pietarin ympäristössä. Tuolloin se oli tavallisempi kuin harmaalokki, mutta nyt tilanne on täysin toinen: selkälokki kuuluu jo vähälukuisten, silmälläpidettävien lajien joukkoon (Meves, 1871; Bikhner, 1884; Bianki, 1922; Maltshesky & Pukinsky, 1983). Erityisen jyrkkä lasku havaittiin 50-luvulla Priozerskin alueen saarilla, kun harmaalokit alkoivat valloittaa niiden pesimäluotoja (Maltshesky & Pukinsky, 1983). Liikkumiskiellossa olleessa luoteisosassa on edelleen kuitenkin varsin vahva selkälökkikanta R.Pakarisen sinne kesäkuussa 1993 tekemän tutkimusmatkan perusteella. Pakarinen ja Siikavirta laskivat tuolloin alueelta 490 paria, jotka pesivät pääosin vähemmistönä harmaalokkiyhdyksunnissa. Harmaalokkeja laskennassa arvioitiin 6428 paria. Suurimmassa koloniasa pesi 80-90 paria yhdessä noin 120 kalalokki- ja 50-60 harmaalokkiparin kanssa (Pakarinen & Siikavirta, 1993).

Karjalan sisäjärvet

Vaikka selkälokkia tavataan kaikkialla Karjalan tasavallan järvillä ja joilla, niin pesimätietoja lajista on vähän. I.A. Neufeldt (1958a) mainitsee eri tutkijoiden tavanneen selkälökin Kontshozero-, Vodlozero-, Sandal- ja Vytegra-järvillä ja muutamilla muillakin suurilla järvillä. Kaikkialla se on kuitenkin harvalukuinen. Kivatsin luonnonpuistossa pesi 1-2 paria Sundozero ja Pandozero-järvillä (Zakharova et al., 1988). Läheisellä Suna-joella on todettu kaksi paria useina vuosina ja 5-10 paria on kirjattu Sundozero ja Pialozero-järviltä (Sievers, 1878; Bianki, 1914; Neufeldt, 1958a; Zimin & Ivanter, 1989; keskustelu M.V. Yakovleva). Kostamuksen luonnonpuistossa laji on harvinainen (Danilov et al., 1991; Andrianova & Malenkov, 1990). Karjalan pohjoisosissa laji lienee yleisempi: S. Sasonov mainitsee kolonian Paanajärven kansallispuistosta (Belkin et al., 1991), V.B. Zimin ja A.V. Artemyev toteavat sen melko yleiseksi Tolvojärven suojelualueella heinäkuussa 1993 ja M.V. Yakovleva havaitsi mahdollisesti pesivän joukon Topozero-järvellä kesäkuussa 1984.

Suojelutarpeista Karjalassa

Edelläolevat havainnot ovat niin hajanaisia, ettei niiden perusteella voida tehdä tarkkaa arviota Karjalan kokonaisparimäärästä, mutta voidaan arvioida tasavallan alueella pesivän vähintään 2000 paria, mahdollisesti jopa 2500-3000 paria. Vaikka selkälokkia ei parimäärärien perusteella voida pitää uhanalaisena, niin sen sisällyttämistä Karjalan tasavallan Punaiseen kirjaan voidaan perustella useilla erityis-seikoilla.

Ensinnäkin nimirotu pesii varsin pienellä alueella Karjalan ulkopuolella, nimittäin Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Virossa. Nimirodun kokonaiskannaksi on arvioitu 30.000 paria (Rassi et al., 1986), mutta koska kannat ovat sittemmin useilla alueilla voimakkaasti laskeneet, niin kokonaiskannan voidaan arvioida olevan jo alle 20.000 paria. Vertailun vuoksi todettakoon, että mustapäällokki (L. ichtyaetus) otettiin Venäjän tasavallan (1983) ja Neuvostoliiton (1984) Punaisiin kirjoihin II luokkaan vastaavalla parimäärällä ja ruusulokki (Rhodostethia rosea) IV-V luokkiin kaksinkertaisella parimäärällä.

Toinen suojelutarvetta lisäävä seikka on pesimäkantojen voimakas lasku useilla alueilla. 1900-luvulla ne ovat laskeneet erityisesti levinneisyysalueen itäosissa (Järvinen & Koskimies, 1990; Yudin & Firsova, 1988). Viime vuosikymmenen aikana pesimäkannat ovat suorastaan romahtaneet Suomenlahdella (Hario, 1989, 1990; Hilden & Hario, 1993; Hokkanen & Hokkanen, 1993; Lilleleht & Leibak, 1993), mutta laskua on ollut myös muualla (Hilden & Hario, 1993; Juvaste, 1992, 1993). Nimirodun selkälokki taantuu voimakkaasti myös Ruotsissa (SOF, 1990) ja Norjassa (Strann & Vader, 1992). Syinä vähenemiseen mainitaan ihmisen aiheuttamat pesintätappiot, aiemmin pesivän harmaalokin kilpailu ja predaatio, ympäristömyrkyt ja erikoistunut ruokailukäyttäytyminen (Kilpi et al., 1980; Bergman, 1982; Kilpi, 1983; Maltshesky & Pukinsky, 1983; Hario, 1989, 1990; Strann & Vader, 1992; Hilden & Hario, 1993).

Kolmanneksi suunniteltaessa elämistön suojelua suhteellisen pienessä tasavallassa on otettava huomioon lajin suojeluasema lähialueilla. Selkälokki on pitkään ollut suojelua ja silmälläpitoa vaativien lajien listalla sekä Leningradin alueella (Maltshesky & Pukinsky, 1983) että Suomessa (Rassi et al., 1986, 1992; Rassi & Väisänen, 1987; Järvinen & Koskimies, 1990). Yhteenvetona voidaan todeta, että olisi tarkoituksenmukaista sisällyttää selkälökin itäinen alalaji (L. fuscus fuscus) Karjalan ja Venäjän Punaisiin kirjoihin. Lajin kehitystä ja tilaa olisi syytä seurata yhteistyössä läntisten tutkijoiden kanssa.

Oheisen tekstin suomentajan (R. Juvaste) lisäkommentti:

T.Y. Hokhlova on Petroskoin luonnontieteellisen instituutin tutkija. Hän on tutkinut mm. Äänisen luontoa ja lokkilinnustoa sekä mustarastaan pesimäbiologiaa. Hän toimi oppaanamme vieraillessani Petri Palviaisen kanssa Äänisellä elokuussa 1993. Hän laati pyynnöstäni oheisen Karjalan selkälökkiselvityksen. Kääntämisen yhteydessä lisäsin muutamia täsmennyksiä ja uusimpia viittauksia viimeiseen kappaleeseen (Suojelutarpeista Karjalassa). Alkuperäinen 11 sivuinen artikkeli on saatavana minulta sekä englannin- että venäjänkielisenä. Artikkeliiin liittyy 4 sivua lähdeluetteloja, joista 2,5 sivua vain venäjäksi. Näitä ei ole painettu tähän yhteyteen, mutta ne ovat saatavana minulta.

1.7.-4.7.1993 Laatokan ulkosaaristossa retkeilivät myös WWF/JOY norppatutkijat T. Sipilä ja P.Tyni, jotka kirjasivat yhteensä noin 70 aikuista selkälokkia tuhansien harmaalokkien seasta. Samaan aikaan samalla alueella purjehtivat myös päijät-hämäläiset lintumiehet, jotka retkellään kirjasivat mm. 1700 harmaalokkia, mutta raportoivat selkälökin vähälukuisiksi (Peiponen & Kolunen 1993).

English summary

The state of populations Lesser Black-backed Gull (*Larus fuscus*) in Russian Karelia.
Hokhlova T.Y. & Juvaste R.

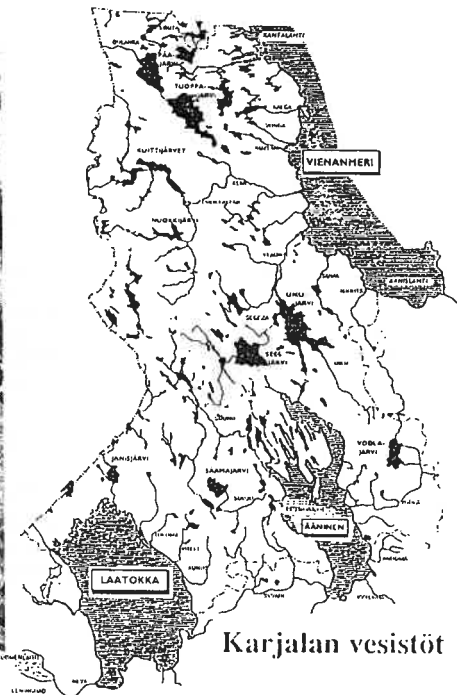
The data for this study was drawn from literature and results of ecological-faunistic field studies of the writer PhD T.Y. Hokhlova on Onega Lake 1974-1993. The translator of the article, R. Juvaste visited with the guidance of T.Y. Hokhlova the main colonies of Onega Lake 3-4th August, 1993. R. Juvaste has made some checkings and added some new references into the last part of the article. The original articles in Russian and also in English as well as 3+1 pages of list of references are available from R. Juvaste (see contacts on the cover page). The Finnish World Wide Fund for Nature (WWF) has sponsored this article as a part of the protection study of *Larus fuscus* in Finland.

Lesser black-backed gull has the north-eastern bordering limit in Karelia, St. Petersburg and Murmansk districts. An estimate of at least 2000 breeding pairs is given. Nowadays large colonies have been found only on Ladoga, where about a third of the population breeds. There was about 90 pairs in the largest colony. The biggest colony on Onega lake had 25-30 pair in 1993. The large colonies on White Sea have disappeared.

L. fuscus gull has declined in the northern part of Karelia since the 1920's and in the southern part since the 1950's. The populations of this eastern subspecies of Lesser black-backed gull (*L. fuscus fuscus*) have decreased also everywhere outside Russia so that the total population is estimated to be under 20.000 pairs. It is suggested to take it into the Red Books of Karelia and Russia.

Kirjoittajat Lambiesky-saarella

RETKI PETROSKOIHIN JA ÄÄNISELLE 1.-7.8.1993

Petri Palviainen

Kun lintumiehet lähtevät Venäjälle, saattaa matkasta muodostua...hymm, sanoisinko...varsin tapahtumarikas. Kaikki sai alkunsa, kun Juvasteen Risto pyysi kesä-/heinäkuun vaihteessa minua mukaansa Petroskoihin. Ristoa oli pyydetty pitämään yliopistolle luentoa. Toimen miehenä hän oli päättänyt sisällyttää matkaan myös käynnin Laatokan rannan lintuasemalla ja loppukierroksen Äänisellä. Matkustaminen yksin kuitenkin hieman arvelutti, joten matka- ja juttuseura oli kuulemma tervetullutta. Hetken tuumailun jälkeen suostuin ja niin lupa- ja viisumianomusrujanssi lähti liikkeelle. Haimme Petroskoista saadun kutsun turvin pitempiä-kaista ns. kutsuviisumia parille viikolle.

Elokuun ensimmäinen päivä (sunnuntai) alkoi sarastaa. Kellon viisarit lokahtivat kolmen pykälään ja herätyskello aloitti itsepintaisen piipityksensä. Ei muuta kuin ylös ja ajo Joensuuun. Saavuin Riston luo sovittuun viiden aikaan. Kamojen siirto hänen sitikkaansa, traileri suihkuturbiiniveneineen perään ja nokka kohti rajaa. Saavuimme Värsilän Niiralaan heti kohta suihkuturbiiniveneineen perään ja nokka kohti rajaa. Saavuimme Värsilän Niiralaan heti kohta seitsemän jälkeen. Raja aukenesi kahdeksalta. Oli siis hyvin aikaa täytellä vaadittavia lappusia Venäjän tullille. Eräässä kohtaa kyseltiin viisumin voimassaoloa, joten oli aika avata perjantai-iltapäivänä saapunut viisumi-kirjekuori. Kappas vain! Viisumimme oli myönnetty ajalle 31.7.-2.8.1993 eli kolmeksi päiväksi. Eihän tässä näin pitänyt käydä. Huomenna pitäisi tulla jo takaisin. Mikäs nyt neuvoksi? Kun olimme aikamme asiaa ihmetelleet ja jo tuudittautuneet ajatukseen, että huomenna tulisimme takaisin, antoi eräs taksikuski neuvon: "Ei se haittaa, vaikka olisitekin pari päivää ylimääräistä. Kyllä ne nykyään laskevat sieltä takaisin." Päätimme vakuuttelujen jälkeen noudattaa tuota neuvoa. Ensimmäinen ongelma oli siis selvitetty.

Rajamuodollisuudet sujuivat jouhevasti. Matka Petroskoihin alkoi. Tie muuttui heti rajalta melkoiseksi kivipelloksi. Vaan hyvinhän se matka trailerin kanssa taittui. Värsilän ja Sortavalan välillä keskinopeutemme nousi huimaan kolmeenkymmeneen kilometriin tunnissa. Sortavalasta kohti Petroskoita tie muuttui kestopäällysteiseksi ja parani muutenkin huomattavasti. Nyt matkanteko jo maistui - vaihdelaatikkoon sai jo survaistua kolmosen. Sääkin oli kirkastunut aamun usvista oikein hymyileväksi auringonpaisteeksi. Paita vain tahtoi liimautua selkään. Pitkärannan tietämissä tie reunalta pyrähti äkkiä lentoon pieni kyyhkysparvi. Nehän olivat turturikyyhkyjä ja ihan viisi kappaletta. Samalla Laatokan rantamännikkö tarjosi matkanteollemme katveen suoden helpotusta kuumuuteen. Retki tuntui alkavan lupaavasti.

Aloimme lähestyä Aunusta. Samoin bensamittari alkoi lähestyä tyhjää. Ei hätää, Ristolle oli juuri ennen matkaa vakuutettu, että huoltoasemia kyllä löytyy sopivin väliajoin ajokelpoisin nestein. Toden totta, tuollahan oli selvä bensa-asema. Sinne vain ja tankki täyteen. Pian kuitenkin selväsi, että tältä asemalta sai vain 76 oktaanista. Emme uskaltaneet laittaa sitä tankkiin, joten takaisin huoltoaseman pitäjäni luo neuvottelemaan ja ihmettelemään. Kolmen vartin ja useiden puheluiden päätteeksi saimme kuin saimmekin kaksikymmentä litraa 93 oktaanista. Sillä pitäisi jo länsiautonkin kulkea siivosti seuraavalle asemalle, josta saisimme varmasti 93 oktaanista niin paljon kuin vain tarvitsisimme. Hyvä, matka pääsi taas jatkuamaan.

Saavuimme Aunukseen. Sieltä oli tarkoitus tehdä pikaviisiitti Laatokan rannan lintuasemalle. Jätimme trailerin veneineen miliisien tiepisteelle. Parilla kympeillä ystävälliset miliisit lupasivat vahtia sitä auliisti ja tarkkaavaisesti. Nyt ilman peräkärä Citroen pääsi näyttämään parhaat puolensa. Soratien kuopat ja nimismiehenkiharat eivät tuntuneet juuri lainkaan. Vihdoinkin matka taittui joutuisaan. Vaan ei pitäisi nuolaista ennen kuin tipahtaa, sillä pian se matkanteko hyttyi. Kojelautaan syttyi äkisti punainen hydrauliliikan valo. Auto seis ja ulos. Pikainen tarkistus osoitti, että vasen takaiskunvaimennin oli pettänyt ja hydraulikkaöljyt olivat puskaneet ulos. Tällä autolla ei ajettaisi enää minnekään. Onneksi haaksirikko oli sattunut aivan karjalaiskylän edustalla. Sieltä löytyi aulista apua. Saimme hinattua auton yhden talon

pihan, jossa se saisi odottaa jatkotoimenpiteitä. Täältä saimme myös kuljetuksen lintu-asemalle.

Lintuasema osoittautui melkoiseksi hökkelleiden kyhäelmiksi, mutta kovasti siellä tuntui olevan pitkäjänteistä tutkimustoimintaa. Tarkempi tutustuminen sai kuitenkin jäädä, sillä meillä oli selvitettävänä ongelma, kuinka päästä Petroskoihin. Tohtori Tatjana Hockhlovan, jonka piti alunperin tulla kyydissämme Petroskoihin, avulla alkoivat asiat selvitä. Hän pääsi soittamaan kylän ainoalla puhelimella yhdyshenkilöllemme Petroskoihin ja ilmoittamaan ongelmistamme. Samalla eräs kylän nuoremmista isännistä tarjoutui viemään meidät huomenissa Petroskoihin Suomesta tuomallaan Toyota Hiacella. Yöpaikkakin järjestyi kylästä erään karjalaismummon luota. Mummon mökki oli jo hieman ränsistynyt, mutta sisältä varsin siisti. Risto tosin ehti bongata jostain parit russakat, mutta eiväthän moiset meitä häirinneet. Mummon kanssa oli aivan oiva tarinoida, sillä hän osasi vielä hyvin Suomen kieltä. Yli 40 vuoteen hän ei ollut taitoaan harjoittanut, mutta kyllähän tuo vielä sujui. Illan mittaan sanat kirvoittuivat yhä sukkelammin ulos muistista.

Maanantaiaamu toi tullessaan sateen. Lähdimme hieman jälkeen yhdeksän liikkeelle kohti Petroskoita. Täytyy totisesti olla kiitollinen, että pääsimme ehjin nahoin perille - oli se matka sen verran hurja kaikkine päättömine ohituksineen. Petroskoissa tarkoituksenamme oli majoittua hotelli Pohjolaan, mutta koska viisumimme menisivät tänään umpeen, ei meitä otettu sisään. Saimme sentään satelliittipuhelimella soitettua Suomeen Citroenin maahan-tuojalle. Sieltä meille kerrottiin, että jos moukaroisimme rikkoutuneen hydraulikkaputken umpeen, voisi autolla ajaa kolmipyöräisenä hiljalleen takaisin. Yksi hyvä uutinen tälle päivälle.

Riston kollegatkin saapuivat paikalle. Seurasi yli puolentoista tunnin neuvonpito, jossa me saimme näytellä lähinnä sivustakatsojia. Lieneekö tuollainen jahkailu osa venäläistä perusluonnetta, sillä törmäsimme siihen matkallamme useampaan kertaan. Joka tapauksessa lopputuloksena oli se, että menisimme aluksi syömään hotelliin ravintolaan, jonka jälkeen Risto pitäisi puolisen vuorokautta myöhästyneen luentonsa ekologiseen suunnittelusta ja sitten meidät majoitettaisiin yhden professorin kotiin. Näin myös tapahtui eli loppupäivä sujui yllättäen suuremmitta ongelmitta.

Ravintolassa tapasimme täällä työskentelevän suomalaisen liikemiehen Tuomo Laukkanen. Kuultuaan ongelmistamme, hän tarjoutui auttamaan. Hän olisi torstaina lähdössä Suomeen rekalla, jonka lavalla sitikka ja traileri matkaisivat helposti Suomeen. Hyvä, sillä Venäjälle autoa ja traileria ei voisi jättää myöhempää hakukertaa odottamaan rajalla allekirjoitetun sopimuksen vuoksi. Poikkeustilanteissa muutos olisi mahdollista miliisin myöntämän luvan turvin, mutta rullanssissa kyseltäisiin takuuvarmasti kuulemma niitä viisumeita ja koska ne olivat umpeutumassa, saisimme vain käskyn poistua maasta 24-tunnin sisällä. Sehän ei oikein sopinut vielä meidän suunnitelmillemme, joten Tuomon tarjous tuli kuin tilauksesta ongelmamme. Meidän ei myöskään näin ollen tarvitsisi riskeerata Sitikalla ajamisen suhteen, sillä saattaisihan se hajota lisää.

Tiistaina isäntämme olivat suunnitelleet vievänsä meidät omalla veneellään katsomaan Äänisen nähtävyyksiä. Meistä alkoi jo tuntua, että emme pääsisi näkemään lokkiluotoja lainkaan, sillä niistä heillä ei tuntunut olevan juurikaan tietoa. Sitä vastoin tarjolla olisi kuulemma silmiä hiveleviä maisemia. Onneksi tri Tatjana Hockhlova pelasti tilanteen osaltamme soittamalla aamulla ja tarjoutumalla oppaaksemme Äänisen lokkikerrokselle. Menisimme ensimmäiseksi kantosiipialuksella Kitsin museosaarelle, josta järjestyisivät sitten käynnit tärkeimmille lokkiluodoille. Varsinaiset isäntämme olivat aluksi silminnähdessä hieman pettyneitä ja nyreissään, mutta suostuivat lopulta järjestelyihin.

Matka kantosiipialuksella taitui nopeasti. Sää oli aurinkoinen ja järven pinta lähes peilittyä. Oli mahtava kokemus kierrättää katsetaan ympäri järven, jonka ulappa aukeni rannattomana kuin meren aava. Käsityksiäni Äänisen laajuudesta olivat hämärtäneet kartalla tehdyt vertailut Laatokkaan. Niissä Ääninen oli näyttänyt niin pieneltä, mutta nyt suhteet alkoivat saada oikean mittakaavan. Mieleen hiipi ajatus, että täällä ei tekisi mieli olla aivan pikkupaatilla, jos

tuuli alkaisi nousta. Tähän järveen oli syytä suhtautua kunnioittavasti. Lopulta kurvasimme pohjoispään saarimosaariin sekaan. Saarten rannoilla näkyi siellä täällä asutusta ja karjaa laiturilla. Talot olivat hirsirakenteisia. Kaikki oli niin vehreää ympäriinsä. Missään ei näkynyt kansoittettuja hiekkarantoja eikä monikerroksisia hotellijättejä. Ei voinut mitään, mutta tuntui kuin olisi siirtynyt ajassa taaksepäin Suomifilmien kulta-aikaan. Ehkäpä niin tavallaan kävikin.

Sitten edessämme olikin jo Kitsin saari. Jo aikaisemmin nähdyt kuvat kuuluisasta Kitsin kirkosta olivat antaneet vaikutelman jostain ainutlaatuisesta nähtävyydestä, mutta paikan päältä nähtynä se näytti vieläkin uskomattomammalta. Kirkon sipulikulpien haapaiset kattopaanut hohtivat upeasti hopeisina iltapäivän auringonvalossa. Näytti aivan kuin kupolien määräst ei tulisi loppua. Niiden todellinen lukumäärä jäikin toistaiseksi arvoitukseksi, sillä jokaisella laskukerralla sain aina erilaisen tuloksen.

Saarella meidät majoitettiin pieneen rantamökkiin. Itse asiassa telttamajoitus olisi voinut olla paljon mukavampi vaihtoehto, mutta hyvä näinkin. Murua hieman rinnan alle ja sitten olikin jo aika lähteä veneretkelle katsastamaan lähisaaria ja lokkiluotoja. Oikeastaan tällä suunnalla oli vain yksi merkittävämpi lokkikolonia (Lambiesky). Se koostui pääasiallisesti selkälökeistä. Olikin ihan hienoa katsella näitä frakkikupukaisia ystäviämme. Tri Hockhlovan mukaan selkälökien lukumäärät ovat kuitenkin koko ajan laskeneet. Mikä lienee syytä? Ovatko ympäristömyrkyt heikentäneet lisääntymistä ja/tai saaneet aikaan käyttäytymishäiriöitä vai ovatko harmaalokit kansoittamassa pesimisluodot? Tiedä häntä, tutkimusta asiasta kuitenkin tarvittaisiin kipeästi. Tällä luodolla näytti pesivän toistaiseksi vain yksi harmaalokkipari.

Tutustuimme myös muuten saarten luontoon ja historiaan. Saaret ovat tällä alueella kasvitoltaan hyvin reheviä johtuen kalkkirikkaasta maaperästä. Tuntuikin aivan uskomattomalta huomata tallovensa jalkoihinsa meillä niin uhanalaisia ukonhattuaja. Ne kasvoivat usein rinnan korkeudelle ylettyvinä tureikkoina. Myös metsälehmusta kasvoi paikoin runsaana saarten sisäosissa ja kynäjalavat reunustivat kauniisti saarten rantaviivaa lähes katkeamattomana nauhana. Kävimme myös ihmettelemässä entistä kalkkikivilouhosta ja kalkin polttopaikkaa. Täällä olivat olleet töissä ne sadat amerikansuomalaiset, jotka olivat tulleet hyväuskoisesti rakentamaan Neuvostoliitosta utopiaa sen olemassaolon alkuajoina. Nyt kaikki oli vähitellen peittymässä kasvillisuuden alle. Siinä nousivat mieleen taas ajatukset ihmisten aikaansaannosten kestävyyydestä ja järkevyydestä. Iltayöksi meille luvattiin sauna. Hieman puolen yön jälkeen kuitenkin selvisi, että sauna oli lukittu eikä avainta löytynyt tähän hätään. Saimme siis luopua kylpyaikeista. Sääli, sillä nyt olisi jo sauna maistunut.

Keskiviikkoamun uudelle veneretkelle lähtö sovittiin kello yhdeksäksi. Onneksi osasimme jo odottaa viivytyksiä emmekä hermostuneet vaikka lähtö siirtyikin parilla tunnilla. Kuskimme oli näet korjattava saaren palopäällikön veneen perämööttori bensiniä vastaan - vaihtotaloutta käytännössä. Pääsimme lopulta liikkeelle. Kävimme aluksi tutustumassa katajaketoon. Siellä kasvoi upeita suuria pylväsmäisiä katajia. Jostain syystä monet olivat kuitenkin kuolleet pystyyn. Ehdotimme syyksi Kuolan rikki- ja typpioksidilaskeumia, mutta tri Hockhlova heitti paljon hurjempaan teoriaan. Katajien kuolemat olivat alkaneet heti samana vuonna Tshernobylin ydinvoimalaonnettomuuden jälkeen. Hän olikin varma, että tapauksilla oli jokin yhteinen nimittäjä. Varojen puutteen vuoksi tutkimukset olivat kuitenkin jääneet tekemättä, joten todisteet puuttuivat. Nyt osa katajista oli selvästi toipumaan päin ja uusia oli kasvamassa kuolleiden tilalle.

Seuraavaksi tutustuimme saareen, joka oli lähes täysin autio lokkilinnuista. Vielä 15 vuotta sitten siellä oli pesinyt suuri kalatiira ja -lokki yhdyskunta, nyt vain yksi kalalokkipari. Tämä saari oli kuulemma malliesimerkki turismin tuhoamasta koloniasta. Suojaisena saarena ja sijainniltaan lähellä Kitsiä, se oli houkutelut lomalaisia pystyttämään saarelle telttansa (majoittuminen oli ilmaista) ja viettämään siellä aikaansa. Pesimärauha katosi ja samoin vähitellen koko kolonia. Löysivätköhän nämä karkotetun kolonian asukkaat muualta sopivan pesäsaaren?

Matka jatkui aivan saariston ja ulapan rajalle majakkasaarelle. Kun tri Hokhlova oli aloittanut 15 vuotta sitten tutkimuksensa Äänisellä, oli saarella pesinyt silloin harmaa- ja selkälökkien sekakolonia. Nyt paikalla kruisailivat vain harmaalokit. Emme jääneet sinne pitkäksi aikaan, vaan siirryimme muutaman kilometrin päähän korkealle kallioluodolle (Tserny). Tutkimuksen aloitusvuonna siellä oli pesinyt yksi harmaalokkipari ja noin 60 selkälökkiparia. Myös kalalokkeja ja -tiioja oli ollut runsaasti. Nyt harmaalokit olivat vallitsevana pesimälajina. Selkälökkien osuus oli kuulemma joka vuosi vähentynyt ja kalalokit ja -tiirat kaikonneet lähes tyystin. Saman tapainen kehitys oli kuulemma nähtävissä koko Karjalan alueella. Olisiko todella niin, että harmaalokit olisivat lisääntymässä selkälökkien kustannuksella? Tri Hokhlova oli selkälökkien kannan laskusta selvästi huolissaan. Hän olikin ollut vuonna 1992 puhumassa Moskovassa ja ehdottamassa selkälökkia otettavaksi Venäjän Punaiseen kirjaan. Vielä olisi ollut mukava käydä muilla kohteilla, mutta aikamme oli käymässä vähiin. Tänäkin oli mentävä Petroskoihin, sillä huomenna lähtisimme Suomeen. Kitsin saarella ehdimme vielä käydä tarkemmin tutustumassa ja katselemassa nähtävyyksiä ennen kuin lähtö kantosiipaluksella koitti.

Rantautuminen Äänisen Majakkasaarelle.

Illalla etsimme auttamaan tarjoutuneen suomalaisen kaverin, Tuomo Laukkasen, käsiimme. Ohjelma oli hieman hänen osaltaan muuttunut. Hän lähtisi ajamaan Suomeen vasta perjantain pakettimursulla, ei siis rekalla. Joutuisimme nyt kunnostamaankin Sitikan ja ajamaan sillä. Trailerin saisi vedettyä pakettimursulla. Harmi, että emme olleet saaneet Tuomoon yhteyttä Kitsin saarelta, sillä olisimme voineet viettää Äänisellä vielä yhden päivän lisää. Torstaipäivästä tuli loppopäivä. Kiertelimme ympäri kaupunkia ja kävimme tutustumassa liikkeisiin. Sovimme Laukkasen kanssa lähdön huomenna hotelli Pohjolan edestä yhdeksältä. Yön vietimme edelleen tutussa professoriperheessä.

Perjantaiamuna olimme hyvissä ajoin hotellin edessä. Pian Tuomo tulikin paikalle. Hänellä oli jotain ongelmia papereiden kanssa. Hän tarvitsisi leiman pakettiauton papereihin, mikä oikeuttaisi häntä ajamaan Venäjän rekisterikilvin varustetulla autolla myös Suomessa. Lupa myönnettäisiin varmaan melko pian. Sovimme uudesta lähtöyrityksestä kello 11.00.

Puolipäivä tuli ja meni ja Tuomosta ei kuulunut mitään. Alkoi jo vähän sapettaa. Viereisen katukauppiaan lohivoileivätkin alkoivat jo loppua. Kello 14.00 Tuomo sitten tuli. Lupa ei ollut vielä kukaan kunnossa, mutta hän vei meidät työpaikalleen. Oli kuulemma ajatellut ympäristön vaihdoksen tekevän meille hyvää, jottemme ihan perin hermostuisi. Arvaus osui nappiin. Sitten hän lähti uudelleen virastoon odottamaan leimaansa.

Puoli neljän aikaan iltapäivällä Tuomo sai leimansa. Meni melko tiukoille, sillä neljältä virasto olisi sulkeutunut ja lähtö olisi siirtynyt maanantaille. Tämän kaltainen jakkailu on kuulemma hyvin yleistä ja normaalia Venäjällä. Pääsimme siis vihdoinkin matkaan. Vähän jälkeen ilta kuuden saavuimme Aunukseen Sitikan luo. Hydrauliiikkaputken tukkiminen kävi yllättävän helposti. Vielä "koivuhalko" iskariksi rungon ja akselin väliin ja olimme valmiit jatkamaan matkaamme. Miliisipisteeltä otimme trailerin paketti-Mersun perään ja lähdimme ajamaan kohti Sortavalaa. Traileri hidasti menoamme sen verran, että Ristolla ei ollut mitään vaikeuksia pysyä perässä Sitikallaan. Sortavalaa pääsimme lauantaiamuyöstä kello yhden jälkeen. Menimme yöpymään muutamaksi tunniksi hotelli Piipunpihaan.

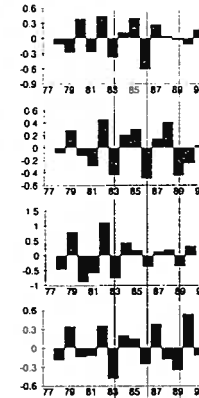
Nousimme jo kahdeksalta ylös ja lähdimme ajamaan rajalle Värtsilään päin. Matkan teko oli taas hidasta - kuoppia riitti joka lähtöön. Yhentoista aikoihin pääsimme kuitenkin rajalle. Viisumiemme vanhentuminen hieman jännitti. Tullivirkailijat mulkaisivat pari kertaa meihin päin alta kulmiensa ja pitivät hetken neuvottelua keskenään osoitellen sormillaan vuoroin meitä ja vuoroin viisumejamme. Sitten eräs virkailijoista kohautti olkapäitään ja virnisti. Muutkin naurahtivat ja pian meitä viittoiltiin nousemaan autoihin ja jatkamaan matkaa. Helpotuksen tunne vyöry ylitse ja kun ylitimme rajalinjan Suomen puolelle, nousi rinnasta syvä vapautunut huokaus. Hetken päästä istuimme Tsaikan kahvilassa mutustellen tyytyväisinä tuoreita hillomunkkeja. Varsin tapahtumarikas, mutta antoisa ja avartava reissu oli ohi. Päätimme, että tämä retki olisi otettava joskus uusiksi.

RENGASTUSTIEDOSTOJEN KERTOMAA

Risto Juvaste

Jaksollisuutta

Selkälökkipoikasten vuosittaisissa rengastusmäärissä on mielenkiintoista jaksollisuutta, mikä näyttää K. Norrdahlin tekemien tulosteiden mukaan korreloivan erittäin hyvin pienjyrsijäjaksojen kanssa koko maassa. Myös viime vuonna käytiin minimissä, kun minun kasvanut osuus (324 yks. eli 27%) ja agitoinnin vaikutus putsataan pois 1166:sta rengastetusta. Toivottavasti ensi kesänä tapahtuu elpymistä. Mutta joutuvatko selkälökinpoikaset todella pienpeitojen uhriksi pienjyrsijöiden puuttuessa? Kalalokilla jaksot eivät korreloi. Onkohan poikastuotossa todella noin selvä jaksollisuus? Poikastuottojen tarkkailu olisi erittäin tärkeää. Yrittäkää arvioida ja kirjata ylös kolonioiden poikastuottoja ainakin rengastuksen yhteydessä.

Vuosittainen poikasrengastusmäärä - liukuva 3-vuotiskeskiarvo
Liukuva 3-vuotiskeskiarvo

Selkälökkirengastusten jaksollisuus
500x500 km ruuduissa.K.Norrdahl
Pystyviivat kuvaavat "myyräminimejä".

Pesinnän ajoittuminen ja siipimitat

Lököien (ja muidenkin lintujen) poikasten kuoriutumisaikajaksot ja näin myös pesinnän aloittamista voisi seurata siipimitan avulla. Tietysti tämä onnistuu poikasen iänkin mukaan, mutta ikämääritys on monesti vaikeaa ja subjektiivista. Siivenmittaus kohtalaisella tarkkuudella on huomattavasti helpompaa ikäindikaattori. Itse mittaan kala-, selkä- ja naurulokin siivet 5 mm:n tarkkuudella, se riittää. Kun siipisulat alkavat tulla esiin, niin ne kasvavat lokerilla varsin vikkelään: noin sentin päivässä. Näin esim. selkä- ja harmaalokin poikasille voidaan antaa nyrkkikaava: päivinä ikä on siipi (cm) plus 8 päivää (kun sulat jo näkyvissä). Ravintotilanne aiheuttaa vaihtelua, mutta kaavaa kannattaisi testata ja tarkentaa. Testaa ja tiedota!

Viimevuoden siipimittausaineistosta (540 mitattua siipeä eli noin 50%) ajoin sataruuduittain pesinnän aloittamisajan. Pesinnän vaiheistuminen näkyy tuloksissa hyvin. Kainuussa pesintä alkoi 1993 noin 10 päivää Etelä-Suomea myöhemmin. Rannikolta mittauksia oli liian vähän. Mitatkaa siipiä ja muutakin, ei niitä selkälokkeja niin paljon tule, ettei pystyisi muutamaa mittaa ottamaan! Fuscus-rengastajien siipimittausprosentti 1993 näkyy oheisessa kärkitilastossa. Samalla kiitän J. Salosta kalalokkimittauksista (70 yks/100%) sekä A. Rokalaa (71 yks/100%) ja K. Sikströmiä (45 yks/67%) harmaalokkimittauksista. Harmaa- ja kalalokeilta siipimittauksia oli vain alle 20%. Myös muille siipimittoja ottaneille kiitokset. Kaikki rengastajat mukaan noudattamaan museon ohjetta.

Tutkiessani museolta saamaani rengastusdataa petyin sen sisältämän tiedon määrään. Useimmat ovat koodanneet vain pakolliset tiedot. Laiskuuttako? Tässä olisi kehittämistä. Rengastustyön laatutasoa tulisi edelleen nostaa, joten maastotyön yhteydessä tulisi kerätä enemmän tietoa. Rengastustoimiston tai -toimikunnan tulisi tutkia esim. voitaisiinko pesimätietoja kerätä rengastuslomakkeella. Tällöin ne saataisiin talteen rutiinomaisesti. Voitaisiinko rengastuslomakkeen poikunumero ja poikasmäärä lokkien ja vesilintujen osalta korvata kolonianumerolla ja kolonian parimäärällä? Ehkä A-lomake tulisi uudistaa kokonaan tai sen liitteeksi tulisi saada A+-lomake lisätietoja varten...nykyinen lomake laadittiin 60-luvun tietotekniikalle ja tarpeille! Nyt tietoa toimitetaan sähköisenä, joten lisätiedon koodaus ei merkitse lisäkustannuksia.

1993 Larfus rengastajien "top-ten"

Selkälokkirengastaja (Sijoitus 1991-1992)	L.fus yks.	Siipi- mitta%
1. R. Juvaste (1.)	324	100
2. H. Hongell (3.)	95	32
3. M. Hario (5.)	82	0
4. R. Wistbacka (-)	54	98
5. K. Mäntylä (-)	40	0
6. H. Virtanen (-)	36	0
7. H. Tikkanen (-)	30	0
8. T. Hokkanen (3.)	28	0
8. U. Järvinen (2.)	28	0
10. M. Luostarinen (10.)	27	70
10. M. Rautkari (7.)	27	0

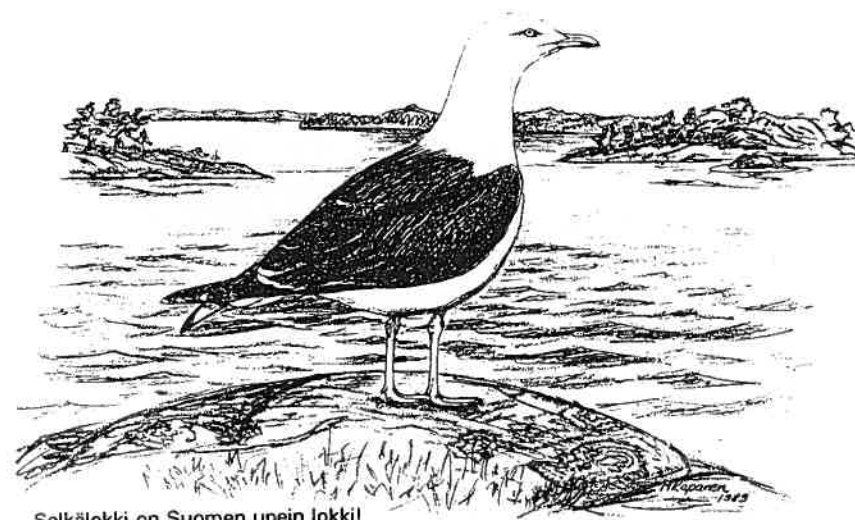
Kauniina päivänä rengastuksesta nauttii.

Palkitut 1993

Lupasin viime vuonna palkita uusia selkälokkirengastajia. Oheisen listan mukaan top-ten listalla uusia Wistbacka, Mäntylä, Virtanen ja Tikkanen, joten heille palkinnoksi lupaamani "Ollaan ystäviä"-kassi. Samoin palkitukse tulevat siipimittausten ansiosta myös A. Rokala, J. Salonen ja K. Sikström. Lisäksi ansiokkaista selkävesiselvityksistä palkitaan kassilla Jorma Ahola ja WWF:n norppatutkijat Jouni Koskela ja Mervi Kunnasranta. Lokit valtuuttivat minut toimittamaan "Ollaan ystäviä"-kassin ja tarroja Turun luonnonsuojelutarkastajalle Jukka Nummelinille.

Lokkilaskennassa voi käyttää jopa ultrakevyttä lentokonetta. Kirjoittaja uudella koneella Höytiäisen kanavalla.

Selkälokki on Suomen upein lokki!
Piirros Matti Kapanen

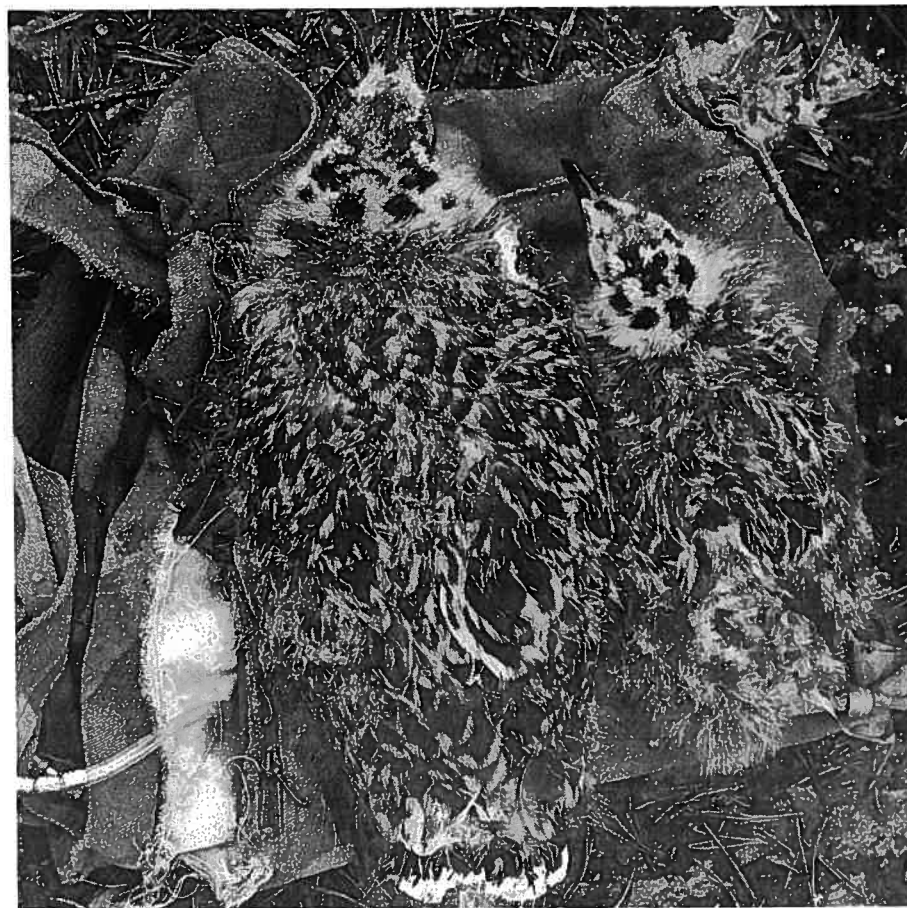
Selkälökin poikaselle rullataan värirengasta. Jos olet kiinnostunut selkälökkien värirengastuksesta ota yhteyttä kirjoittajaan.

Vapaana jälleen! Rengastetut lokinpojat pinkovat pakoon.

MYRKKYJÄ ? Risto Juvaste

Saattaa olla, että selkälökkien ongelmat ainakin Suomenlahdella osittain selittyvät ympäristömyrkyillä. Aloin opiskella ekotoksikologiaa ymmärtääkseni ko. ongelmaa paremmin. Myrkkyyvaikutusten selvittely on todella vaikeaa - ja haastavaa. Selkälökkien ongelmat eivät liene raskasmetalleja (elohopea ym.), vaan mahdollisesti "kovemmat myrkyt" esim. PCB-yhdisteet ja dioksiinit. DDT/DDE-jäämiäkin vielä esiintyy ja voihan Suomenlahdessa olla ihan mitä vaan. Tutkijan ongelma on se, että PCB-yhdisteitä (polykloorattuja hiilivetyjä) ja dioksiineja on monia lajeja. Ne ovat rakenteestaan riippuen osin haitattomia ja osin todella tehokkaita "hermomyrkkijä", jotka vaikuttavat lisääntymisvaiheessa lähes olemattomilla pitoisuuksilla. Lisäksi analyysit ovat kalliita, joten tutkijan pitäisi etukäteen tietää mitä etsiä.

Johtuuko tämä myrkyistä? Erikokoiset selkälökin sisarukset. Höytiäinen 1993.

Kuuntelin toukokuun puolivälissä amerikkalaisen huippuprofessorin (J.P. Giesy) esitelmää Amerikan Suurten Järvien linnuston myrkkytutkimuksista. Siellä tehdään todella laajamittaista tutkimusta mm. merimetsojen, harmaalokkien ja räyskien ympäristömyrkkyyngelmistä. Voin joskus kirjoittaa aiheesta enemmänkin, mutta päivän vinkkinä toivoisin kaikkien lokkiharastajien kiinnittävän erityistä huomiota epänormaaleihin poikasiin ja rautamuniin. Myrkyt aiheuttavat mm. kasvuongelmia, nokkaepämuodostumia, jotka on suhteellisen helppo havaita (suuret kokoerot, ristinokkaisuus, munahampaan puuttuminen jne.). Munahampaaton poikainen ei pääse ulos munasta. Rautamunia tulisi aina tutkia. Jos epänormaali poikainen/alkio löytyy, kannattaisi kyseinen tutkijan "aarre" purkittaa ja pakastaa tutkimuksia varten. Rasvaliukoisten PCB-yhdisteiden hyvä ja huono puoli on niiden pysyvyys, ne säilyvät muuttumattomina pitkiäkin aikoja. Jos jollakin on kanttia kerätä näitä epämuodostumia, niin lupaan ottaa niitä vastaan ja järjestää niille analyysin.

Myrkkijien pitäisi aiheuttaa myös muutoksia käyttäytymisessä, erityisesti lisääntymiskäyttäytymisessä. Lokit eivät pesi, ruoki tai varoittele jne. Ovatko jutut flegmaattisista selkälökeistä vain illuusioita vai onko saatavissa numeroita asian vakuudeksi? Tätäkin tulisi jotenkin mitata. Itse yrittelen mm. varoitusääniä mittaamista (äänittämistä). Jos olet kiinnostunut tai havaitset vaikka piilokojusta jotain "poikkeavaa" käyttäytymistä, niin kirjaa ylös ja viestitele ihmeessä. Kerään ko. havainnot seuraaviin julkaisuihin.

Tässä yhteydessä muistutan vielä kerran nauhurin tai sanelukoneen käytön eduista maastotyössä. Siihen on mahtava tallentaa vähäpätöiseltäkin tuntuvia havaintoja vaikkapa em. käyttäytymishavaintoja. Vuosien vieressä tiedon arvo kasvaa. Olisipa minullakin ollut sanelukone, jolla jo 60-luvulta lähtien! Nykyään sanelen esim. kaikki maastohavainnot nauhalle. Tavallinen C-kasettilaite on paras. Halvimmat maksavat noin 300 mk. Tärkeimmät tiedot (esim. rengastustiedot) on kuitenkin ehdottomasti tallennettava samanaikaisesti myös paperille, sillä nauhuri ei ole sataprosenttisen luotettava.

Juhannustulilla tuhoutuu varmaan tuhansia linnunpesiä. Usein kokkopaikat jätetään vielä siivoamatta. Tämä kuva on Enonkosken tiirakokkoluodolta.

LOKIT SORSALINTUJEN SUOJANA

Risto Juvaste

Tämä kirjoitus on tarkoitettu aiheettoman lokkivihan vähentämiseksi. Toivon lokkiharastajien hyödyntävän sitä paikallisessa kirjoittamisessa. Kirjoitus on täysin copy-right-vapaa. Toivon myös palautetta. Oletteko samaa mieltä. Asiakokonaisuutta on tutkittu ilmeisen vähän.

Metsästäjät ovat perinteisesti tottuneet pitämään lokkeja haittalintuina, koska suurimmat lokit saalistavat sorsalintujen poikasia. Huomioitaessa lokkien suojavaikutus mm. varislintuja ja pienpetoja vastaan huomataan kokonaisvaikutus yleensä positiiviseksi. Sorsalinnut hakeutuvatkin mielellään lokkikolonioiden suojaan.

Lokit antavat vesilinnuille välitöntä suojaa varislintuja ja pienpetoja vastaan varoittamalla uhkaavasta vaarasta ja karkottamalla tunkeilijoita kolonioista. Kokonaisuuden kannalta on kuitenkin merkityksellisempi niiden antama välillinen suoja. Lokkien munat ja poikaset muodostavat pienpedoille, kanahaukoille ja rosvoiluun erikoistuneille saaristovariksille helpon saaliin. Näin hyvin maastoutuneet ja lyhyen pakoetäisyyden omaksuneet vesilintuemat pelastavat pesyeensä.

Lokkien uhrautuminen korostuu erityisesti niinä vuosina, jolloin pienjyrsijäkannat ovat vähissä. Tällöin pienpedot ja haukat lisäävät merkittävästi vesialueilla pesiviin lintuihin kohdistuvaa saalistuspainetta. Huonot myyrävuodet ovat huonoja myös lokkien poikastuoton kannalta. Tämä voidaan havaita jopa rengastustilastoista.

Monet luulevat, että kaikki lokit ja jopa tiirat ovat muna- ja poikasrosvoja. Tosiasiassa vain suurimmat lajit, lähinnä harmaa- ja merilokit, hyödyntävät lintujen munia ja poikasia. Niistäkin ovat syyllisiä vain muutamit rosvoiluun erikoistuneet yksilöt. Useimmiten niidenkin saaliina ovat kolonioissa tarjolla olevat muiden lokkien ja lajitovereidien munat ja poikaset. Taajamien lähellä rosvoilu lienee vähäistä, koska kaatopaikoilta löytyy harmaalokeille loputtomasti syötävää.

Voimakkaasti vähentynyt ja paikoin jo uhanalainen selkälökkikin saattaa joskus napata poikasia, mutta normaalisti se lähes puhtaasti saariston ja selkävesien asukina syö vain kalaa, nilviäisiä ja surviassääksiä. Pienemmistä lokeista kala- ja naurulokit ovat kaikkiruokaisia, mutta eivät uhka vesilinnuille. Niiden pääravintoa ovat hyönteiset ja madot. Pienin lokkimme, perhosmainen pikkulokki, elää kokonaan hyönteisravinnolla.

Vesilintujen pesinnän onnistumisen kannalta erityisen haitallista on ihmisten liikkuminen pesimäludoilla. Pesiltään äkillisesti paenneet vesilinnut eivät ehdi peitellä muniaan. Näin munat ovat pitkään alttiina munarosvoille. Häirintä voi johtaa myös pesien hylkäämiseen. Kuoriutumisvaiheessa tilanne on vielä kriittisempi. Maihinousua lintuludoille tuleekin pesintäaikaan välttää.

Vanhan aikaisen riistanhoitoon kuulunut lokkien pesien hävittäminen ja munien piikittäminen, jota vieläkin valitettavasti esiintyy, johtaa yleensä myös alueen vesilintujen pesintätuloksen laskuun. Niinpä uudessa metsästyksessä lokkikoloniat on rauhoitettava. Lainsuojattomia lokkeja ovat enää vain merilokki ja yksittäiset harmaalokit.

Lokkien ja lintuluotojen suojeleminen on nykyaikaista riistanhoitoa, joka tähtää myös luonnon monimuotoisuuteen. Lokit ja vesilinnut ovat myös olennainen osa suomalaisessa saaristo- ja järvimaisemassa. Ilman lintuja nämä maisemat olisivat elottomia.

**RAUHOITETUN, UHANALAISEN
SELKÄLOKIN
PESIMÄLUOTO**

VÄLTÄ HÄIRINTÄÄ 1.5.-10.8.
FRAKKIPUKUINEN SELKÄLOKKI
ON SUOMALAINEN LINTUMME !

Lisätietoja: Risto Juvaste, Viljatie 8, 80510 Onttola

**RAUHOITETUN, UHANALAISEN
SELKÄLOKIN
PESIMÄLUOTO**

VÄLTÄ HÄIRINTÄÄ 1.5.-10.8.
Frakkipukuinen ja uhanalainen
selkälökki on suomalaisen lintumme.
Tietoja selkälökin pesinnöistä kerää:
Lintutieteellisten yhdistysten
liitto, PI 17, 18101 HEINOLA

**LINTULUOTO
LINNUSTOTUTKIMUS
VÄLTÄ HÄIRINTÄÄ**

Lisätietoja: _____

RAUHOITETUN KALATIIRAN PESIMÄLUOTO

VÄLTÄTHÄN MAIHINNOUSUA 15.5.-15.8
VÄLISENÄ AIKANA

KIITOS !

OSTETAAN KOWA !!

Ostan käyttökuntoisen kaukoputken.
Lokinrenkaiden lukua varten.
45° 20-60X zoom-okulaarilla tai vastaava.
Tarjoa: R.Juvaste puh. 973-801293

MYYDÄÄN, VÄLITETÄÄN !!

- "Ollaan ystäviä"-tuotteita (kasseja, tarroja).
 - Luototarroja suojelutyötä varten.
 - PKLTY:n alueelle sorvattuja pikkulinnunpönttöjä.
 - Selkälökkirengastajille värirenkaita (museon lupa vaaditaan, tiedustele minulta ensin).
- Kysele: R.Juvaste, puh. 973-801293.

PUHDAS

Ollaan ystäviä!

SUOMALAINEN